

**T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BALKON BAHÇECİLİĞİ VE EVDE TARIM UYGULAMALARI
EĞİTİMİNE KATILAN BİREYLERİN MEMNUNİYETLERİNİN
BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA KOÇ

BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Nusret ÖZBAY

İKİNCİ TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Ersin KARAKAYA

BİNGÖL – 2026

**BALKON BAHÇECİLİĞİ VE EVDE TARIM UYGULAMALARI EĞİTİMİNE
KATILAN BİREYLERİN MEMNUNİYETLERİNİN BELİRLENMESİ**

Prof. Dr. Nusret ÖZBAY danışmanlığında, Kübra KOÇ tarafından hazırlanan bu çalışma 15/09/2026 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Nusret ÖZBAY

İmza:

Üye (İkinci Tez Danışmanı): Ersin KARAKAYA

İmza:

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Tolga SARIYER

İmza:

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Aygöl KARACA

İmza:

Yukarıdaki sonuç;

Enstitü Yönetim Kurulunun// tarih ve/
nolu kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Murat DENER
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Gerek bilimsel anlamda gerek se insani değerler bakımından kendisinden çok şey öğrendiğim, tez konusunun belirlenmesinden sonuçlanmasına kadar her aşamada bilgi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren, danışmanım Prof. Dr. Nusret ÖZBAY ve İkinci tez danışmanım Doç. Dr. Ersin KARAKAYA hocama teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak bende büyük emekleri olan, benim için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan ve dualarını esirgemeyen aileme, tezin hazırlanması sırasında gösterdikleri sabır, fedakârlık ve desteklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Kübra KOÇ

Bingöl 2026

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Balkon Bahçeciliği	1
1.1.1. Balkon Bahçeciliği ile Yetiştirilebilecek Bitkiler.....	2
1.1.2. Balkon Bahçeciliğinin Bazı Avantajları.....	2
1.2. Evde Tarım.....	3
1.2.1. Evde Tarımın Temel Unsurları ve Yöntemleri.....	3
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	9
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	17
3.1. Materyal.....	17
3.2. Eğitim ile Bilgiler.....	17
3.3. Yöntem.....	18
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	19
4.1. Ankete Katılan Bireylerin Bazı Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özellikleri.	18
4.2. Ankete Katılan Bireylerin Balkon Bahçeciliği ve Evde Tarım Uygulamaları Eğitimi ile İlgili Düşünceleri.....	28
4.3. Ankete katılan bireylerin genel olarak eğitim hakkındaki görüşleri.....	32
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	34
5.1. Sonuç.....	34
5.2. Öneriler.....	35
KAYNAKLAR.....	37

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

%	: Yüzde
g	: Gram
kg	: Kilogram
p	: Anlamlılık Değeri
vd	: Ve diğerleri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
FAO	: Food and Agriculture Organization of the United Nations
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
vb	: Ve benzeri
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TİGEM	: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Balkon bahçeciliği	2
Şekil 1.2. Evde tarım uygulaması	3
Şekil 1.3. Saksı kullanımına örnek.....	4
Şekil 1.4. Balkonda dikey bahçe örneği	5
Şekil 1.5. Balkonda topraksız tarım örneği.....	5
Şekil 3.1. Diyarbakır il haritası	17
Şekil 4.1. Ankete katılan bireylerin yaş özellikleri.....	21
Şekil 4.2. Ankete katılan bireylerin medeni durumu.....	22
Şekil 4.3. Ankete katılan bireylerin çalışma durumu.....	22
Şekil 4.4. Ankete katılan bireylerin mesleki durumu.....	23
Şekil 4.5. Ankete katılan ailelerin aylık ortalama geliri.....	23
Şekil 4.6. Sebze ya da meyve bahçesi olan bir ailede büyüme durumu	25
Şekil 4.7. Ankete katılan bireylerin çiftçilik deneyiminin olup olmama durumu....	25
Şekil 4.8. Ankete katılan bireylerin ikamet yeri.....	26
Şekil 4.9. Ankete katılan bireylerin yaşadığı yaşam alanı.....	26

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 4.1. Ankete katılan bireylerin bazı sosyo demografik ve ekonomik özellikleri.....	21
Tablo 4.2. Ankete katılan bireylerin ikamet yeri ve yaşam alanları.....	26
Tablo 4.3. Ankete katılan bireylerin balkon bahçeciliği ve evde tarım uygulamaları eğitimi ile ilgili düşünceleri.....	28
Tablo 4.4. Ankete katılan bireylerin eğitimle ilgili önermelere katılma durumu.....	30
Tablo 4.5. Ankete katılan bireylerin genel olarak eğitim hakkındaki görüşleri	33

BALKON BAHÇECİLİĞİ VE EVDE TARIM UYGULAMALARI EĞİTİMİNE KATILAN BİREYLERİN MEMNUNİYETLERİNİN BELİRLENMESİ

ÖZET

Bu çalışma, Diyarbakır ili Yenişehir ilçesinde belediye ve halk eğitimi iş birliğiyle düzenlenen balkon bahçeciliği ve evde tarım uygulamaları eğitimine katılan bireylerin bu eğitime ilişkin memnuniyet düzeylerini, eğitimden elde ettikleri kazanımları ve söz konusu eğitimin sosyal ve ekonomik etkilerini belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmanın ana materyalini, eğitime katılan 150 bireyle yüz yüze yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmuştur. Araştırmada tam sayım anket yöntemi kullanılmış; elde edilen veriler SPSS paket programı aracılığıyla frekans ve yüzde dağılımları şeklinde analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre katılımcıların tamamı kadınlardan oluşmakta olup büyük çoğunluğu orta yaş grubunda, evli ve ev hanımıdır. Katılımcıların önemli bir kısmının daha önce tarımsal deneyime sahip olduğu, bir bölümünün ise ilk kez bu eğitimle birlikte tarımsal üretimle tanıştığı belirlenmiştir. Eğitime katılma nedenlerinin başında %100 oranı ile kendi gıdasını üretme isteği yer almakta; çevreye duyarlılık, sürdürülebilir yaşam anlayışı ve hobi edinme isteği de yüksek oranlarda ifade edilmektedir. Eğitimin içeriği, uygulama boyutu, eğiticinin yeterliliği ve eğitim ortamına ilişkin memnuniyet düzeyinin oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Katılımcıların tamamı eğitimi faydalı bulduklarını, ileri düzey eğitimlere katılmak istediklerini ve eğitimin aile ekonomisine olumlu katkı sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca eğitimin bazı katılımcılar için istihdam, kooperatif üyeliği ve ek gelir oluşturma gibi ekonomik fırsatlar sunduğu da tespit edilmiştir. Sonuç olarak balkon bahçeciliği ve evde tarım uygulamaları eğitiminin; kadınların üretime katılımını artıran, hane düzeyinde gıda güvenliğini destekleyen, çevre bilincini geliştiren ve sürdürülebilir kent yaşamına katkı sağlayan önemli bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balkon bahçeciliği, Evde tarım, Kentsel tarım, Kadın istihdamı, Gıda güvenliği, Sürdürülebilirlik.

DETERMINATION OF THE SATISFACTION LEVELS OF INDIVIDUALS PARTICIPATING IN BALCONY GARDENING AND HOME FARMING TRAINING PROGRAMS

ABSTRACT

This study aimed to determine the satisfaction levels of individuals who participated in balcony gardening and home farming training programs organized through the cooperation of the municipality and public education institutions in the Yenişehir district of Diyarbakır, as well as to evaluate the social and economic impacts of this training. The main material of the study consisted of data obtained from face-to-face questionnaires conducted with 150 participants. A census survey method was used, and the collected data were analyzed using descriptive statistical methods (frequency and percentage) through the SPSS software package. According to the findings, all participants were women, the majority of whom were middle-aged, married, and housewives. While a significant portion of the participants had previous agricultural experience, some encountered agricultural production for the first time through this training. The primary motivation for participation was the desire to produce their own food (100%), followed by environmental awareness, sustainable living, and hobby-oriented motivations. The results revealed that participants expressed a very high level of satisfaction regarding the content of the training, the practical applications, the instructor's competence, and the training environment. All participants stated that the training was beneficial, that they would like to receive further training, and that it contributed positively to their household economy. In addition, it was determined that the training created employment opportunities for some participants and supported income generation through cooperative membership and small-scale production. In conclusion, balcony gardening and home farming training programs play a significant role in enhancing women's participation in production, supporting household-level food security, promoting environmental awareness, and contributing to sustainable urban living.

Keywords: Balcony gardening, Home farming, Urban agriculture, Women's employment, Food security, Sustainability.

1. GİRİŞ

Günümüzde hızlı kentleşme, yeşil alanların azalması ve gıda güvenliğine ilişkin artan kaygılar, bireyleri küçük ölçekli tarımsal üretim yöntemlerine yöneltmektedir. Bu bağlamda balkon bahçeciliği ve evde tarım uygulamaları, özellikle şehirlerde yaşayan bireyler için hem sürdürülebilir bir yaşam pratiği hem de kişisel iyi oluşu destekleyen önemli bir faaliyet alanı olarak öne çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), kentsel ve yarı kentsel tarımın besin çeşitliliğini artırarak hane düzeyinde gıda güvenliğini güçlendirdiğini vurgulamaktadır (FAO, 2024). Benzer şekilde Galhena vd., (2013), ev bahçelerinin taze gıdaya erişimi artırarak bireylerin beslenme kalitesini olumlu yönde etkilediğini ve yaşam memnuniyetini yükselttiğini belirtmektedir. Kentsel tarımın yalnızca beslenme açısından değil, aynı zamanda psikososyal açıdan da önemli katkılar sunduğu literatürde geniş biçimde ele alınmıştır. Kent bahçeciliğine katılan bireylerin stres düzeylerinde azalma, doğa ile bağlantı hissinde artış ve topluluk ilişkilerinde güçlenme gibi olumlu sonuçlar elde ettiği gösterilmektedir (Wang vd., 2025). Ayrıca Avrupa Çevre Ajansı'nın (EEA) raporlarında balkon ve teras tarımı dahil olmak üzere küçük ölçekli kentsel tarım uygulamalarının, kentlerde mikro iklimi iyileştirme, hava kalitesi ve ekolojik çeşitliliğe katkı sağlama potansiyeline sahip olduğu belirtilmektedir (European Environment Agency, 2023).

1.1. Balkon Bahçeciliği

Balkon bahçeciliği, kentsel alanlarda bireylerin doğayla etkileşim kurmasına ve sınırlı mekânlardan yararlanarak bitkisel üretim faaliyetlerinde bulunmasına olanak sağlayan bir uygulamadır. Özellikle sebze ve meyvelerin bireysel ölçekte yetiştirilmesi, taze ve güvenilir gıdaya erişimi desteklerken, bireylerin doğayla olan bağlarının güçlendirilmesine ve kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına katkı sağlayabilmektedir. Balkon bahçeciliği, şehirde yaşayan insanların apartman dairelerinin balkonlarında ya da teraslarında bitki yetiştirme pratiğidir. Bu yöntem, özellikle sınırlı bir alana sahip olan, ancak doğayla iç içe olma ve kendi yiyeceklerini yetiştirme isteği taşıyan kişiler için idealdir. Balkon

bahçeciliği hem hobi olarak hem de kendi gıdasını üretmek isteyenler için popüler bir tarım yöntemi haline gelmiştir (Blakstad vd., 2022).

Şekil 1.1. Balkon bahçeciliği (Kaynak: Anonim, 2026)

1.1.1. Balkon Bahçeciliği ile Yetiştirilebilecek Bitkiler

Sebzeler: Domates, biber, salatalık, marul gibi küçük alanlarda rahatça yetiştirilebilen sebzeler.

Meyveler: Çilek, limon, küçük narenciye türleri gibi saksıda yetiştirilebilecek meyveler.

Otlar ve Baharatlar: Fesleğen, maydanoz, nane, kekik gibi mutfakta sıkça kullanılan otlar.

Çiçekler: Balkonları renklendiren dekoratif çiçekler.

1.1.2. Balkon Bahçeciliğinin Bazı Avantajları

Kendi gıdanı üretme: Taze ve organik ürünlere kolayca ulaşılabilir.

Doğayla bağ kurma: Şehir hayatının stresinden uzaklaşarak doğayla daha iç içe olma fırsatı sunar.

Sürdürülebilir yaşam: Daha az su ve enerji kullanarak çevre dostu bir tarım yöntemi uygularsınız.

Estetik: Balkonlar yeşilliklerle dolarak daha hoş ve ferah bir yaşam alanı yaratılır.

Balkon bahçeciliği, az yer kaplayan saksı ve dikey bahçecilik sistemleri kullanılarak yapılabilir, böylece küçük bir alanda bile verimli bir şekilde bitki yetiştirmek mümkündür.

1.2. Evde Tarım

Evde tarım, bireylerin ev ortamında, özellikle sınırlı alanlarda, sebze, meyve, ot veya süs bitkileri yetiştirmesi anlamına gelir. Bu yöntem, özellikle şehirlerde yaşayan ve doğrudan toprağa erişimi olmayan insanlar için oldukça uygundur. Evde tarım, hem sağlıklı ve organik ürünlere erişimi kolaylaştırır hem de çevreye duyarlı, sürdürülebilir bir yaşam tarzını teşvik eder.

Şekil 1.2. Evde tarım uygulaması (Kaynak: Anonim, 2026)

1.2.1. Evde Tarımın Temel Unsurları ve Yöntemleri

Bitki Yetiştirme Alanları

Saksılar ve Kaplar: Balkon, pencere kenarı veya teras gibi alanlarda çeşitli boyutlardaki saksılarda bitki yetiştirilebilir. Saksı kullanımı, bitkilendirme uygulamaları içinde

erişilebilirliği en yüksek yöntemlerden biridir. Bitkinin türüne ve büyüme potansiyeline uygun saksı seçimi, sağlıklı gelişimin sürdürülebilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Saksının boyutu, kullanılan toprak yapısı, su tutma kapasitesi ve hacim gereksinimi bitkinin biyolojik özelliklerine göre değişmektedir. Örneğin, kökleri ışığa duyarlı olan orkide türlerinde şeffaf saksı kullanımı tavsiye edilmektedir (Arzuman vd., 2018; Ünal, 2022). Uygun olmayan saksı seçimi ise bitki gelişimini olumsuz etkileyebilir; aşırı büyük saksılar köklerin gereksiz yayılmasına yol açarak gövde ve yaprakların zayıflamasına, aşırı küçük saksılar ise bitkinin büyüme potansiyelinin sınırlandırılmasına neden olmaktadır (Köksal vd., 2017; Ünal, 2022).

Şekil 1.3. Saksı kullanımına örnek (Kaynak: Çetin, 2020; Ünal, 2022)

Dikey Bahçecilik: Konutlarda dış mekân niteliği taşıyan balkonların bitkilendirilmesinde kullanılabilecek bir diğer yöntem dikey bahçeciliktir. Dikey bahçeler, ekilebilir alanların azalmasına karşı geliştirilmiş sistemler olup çeşitli yapısal malzemeler aracılığıyla bitkilerin dikey bir yüzey üzerinde yetiştirilmesine olanak tanımaktadır (Bingöl, 2015). Bu sistemler yalnızca estetik bir katkı sunmakla kalmayıp sebze üretimi için de işlevsel bir alternatif oluşturmaktadır. Dikey tarım; su tasarrufu, kontrollü iklim koşulları, yüksek verim, yabancı ot yönetiminin kolaylaşması ve arazi bağımlılığının ortadan kalkması gibi önemli avantajlar sağlamaktadır (Bingöl, 2015). Bu özellikler, enerji kullanımının azaltılması ve su tüketiminin minimuma indirilebilmesi sayesinde ekonomik açıdan da

bireylere katkı sunmaktadır (Yetkin, 2019). “Yaşayan duvarlar” olarak da anılan dikey bahçeler; panel, metal çit, modüler ve asma sistemler olmak üzere dört temel kategori altında sınıflandırılmaktadır (Ünal, 2022). Duvarlarda ya da raf sistemlerinde saksıları dizerek dikey alanları kullanma yöntemidir. Dar alanlarda daha fazla bitki yetiştirmeyi sağlar.

Şekil 1.4. Balkonda dikey bahçe örneği (Kaynak: Çetin, 2020; Ünal, 2022)

Hidroponik Sistemler: Topraksız tarım yöntemidir. Bitkiler, su içindeki besin çözeltileriyle büyütülür. Toprak kaybını önlemek, üretim verimliliğini artırmak ve zirai kalıntı problemini azaltmak amacı ile topraksız tarım yöntemi ortaya konmuştur (Doğan, 2011).

Şekil 1.5. Balkonda topraksız tarım örneği (Kaynak: Ünal, 2022)

İç Mekan Mini Seralar: Evde seracılık yaparak bitkilerin sıcaklık ve nem koşullarını kontrol edebilirsiniz.

Yetiştirilebilecek Bitkiler

Sebzeler: Marul, domates, biber, patlıcan gibi sebzeler evde kolayca yetiştirilebilir.

Otlar ve Baharatlar: Nane, fesleğen, kekik, maydanoz gibi bitkiler hem dekoratif hem de mutfakta kullanılabilecek otlardır.

Meyveler: Küçük çilek bitkileri, limon ve mandalina gibi minyatür narenciye ağaçları saksılarda yetiştirilebilir.

Çiçekler: Dekoratif amaçlı yetiştirilen çiçekler evde tarımın bir parçası olabilir.

Bakım ve Büyütme Teknikleri

Doğru Işık: Bitkiler için yeterli doğal ışık çok önemlidir. Güneş ışığını az alan yerlerde bitkiler için yapay ışık sistemleri kullanılabilir.

Sulama: Bitkilerin ihtiyaç duyduğu kadar su vermek, köklerin çürümemesi ve sağlıklı büyümeleri için önemlidir.

Toprak Seçimi ve Gübreleme: İyi bir toprak karışımı ve organik gübre kullanımı bitkilerin besin ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olur.

Zararlı Kontrolü: Doğal zararlılarla mücadele yöntemleri kullanarak böcekleri ve hastalıkları kontrol altında tutmak.

Kompost Yapımı: Evde organik atıkları kompost haline getirerek doğal gübre elde edebilir, bu da bitkilerin büyümesi için harika bir besin kaynağı olur.

Evde Tarımın Faydaları

Kendi yiyeceğini üretme: Kendi ürettiğiniz sebzeler ve otlar daha taze ve sağlıklı olur.

Tasarruf: Marketten alınan sebzeler yerine evde yetiştirilen ürünler daha ucuzdur.

Sürdürülebilirlik: Doğal kaynakları koruyarak çevre dostu bir yaşam tarzına katkıda bulunur.

Ruhsal Fayda: Bitkilerle ilgilenmek stresi azaltır ve zihinsel rahatlama sağlar.

Evde tarım, küçük alanlarda bile uygulanabilir ve her seviyedeki bireyler için uygun olan bir tarım şeklidir. Gerekli bilgilerle donanarak sağlıklı, lezzetli ve organik ürünler yetiştirmeniz mümkündür. Türkiye’de belediyeler, şehir hayatında doğaya daha yakın olma ve sürdürülebilir gıda üretimini destekleme amacıyla "Balkon Bahçeciliği" ve "Evde Tarım" gibi eğitimler düzenlemektedir. Bu eğitimlerin amacı, özellikle şehirde yaşayan bireylerin kendi yiyeceklerini üretme yeteneğini artırmak ve şehir tarımına olan ilgiyi teşvik etmektir. Bu tür eğitimlerde aşağıdaki konular işlenir;

Bitki Yetiştirme Teknikleri: Balkon veya küçük alanlarda sebze, meyve ve ot gibi bitkilerin yetiştirilme yöntemleri.

Toprak ve Gübre Kullanımı: Evde kullanılabilecek en uygun toprak karışımları, doğal gübreler ve organik tarım yöntemleri.

Saksı Bahçeciliği: Sınırlı alanlarda bitki yetiştirmek için saksı seçimleri, drenaj ve bakım yöntemleri.

Su Tasarrufu ve Sulama Sistemleri: Balkon ve ev tarımında sürdürülebilir sulama teknikleri.

Kompost Yapımı: Organik atıkların değerlendirilmesi ve evde kompost üretimi.

Mevsimsel Ekim ve Hasat Zamanları: Türkiye iklim koşullarına uygun mevsimsel bitki yetiştirme.

Zararlılarla Mücadele: Kimyasal kullanmadan doğal yöntemlerle bitkileri koruma.

Bu eğitimler genellikle yerel belediyelerin tarım müdürlükleri veya park ve bahçeler müdürlükleri aracılığıyla yürütülmekte olup, uygulamalı atölyeler, seminerler ve çevrimiçi dersler olarak sunulabilir. Eğitimlerde kullanılan materyaller genellikle ücretsiz sağlanır ve katılımcılar, kendi yetiştirdikleri bitkilerden ürün elde etme fırsatına sahip olur. Bu tür

projeler, kentte yaşayan insanların doğaya olan ilgisini artırdığı gibi, gıda güvenliği, sürdürülebilirlik ve çevre bilinci gibi konularda da farkındalık yaratmaktadır. Türkiye’de de balkon bahçeciliği ve kentsel tarıma yönelik ilginin arttığı, bu uygulamaların sürdürülebilirlik, sağlıklı yaşam ve hobi amaçlı giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Konut balkonlarının yeşil alan potansiyeline ilişkin çalışmalar, bireylerin bu tür uygulamalara karşı olumlu tutum geliştirdiklerini ve kentsel yaşam kalitesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır (Türker ve Yılmaz, 2021). Bu kapsamda verilen balkon bahçeciliği ve evde tarım eğitimlerine katılan bireylerin memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi hem eğitim programlarının etkililiğini değerlendirmek hem de şehirlerde sürdürülebilir yaşam pratiklerinin geliştirilmesine yönelik politikalar ve uygulamalar için önemli veriler sunmaktadır.

Bu çalışma Diyarbakır belediyesi tarafından düzenlenen balkon bahçeciliği ve evde tarım uygulamaları eğitimine katılan bireylerin bu eğitimden memnuniyetlerinin belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Kentsel tarım, kentlerde gerçekleştirilen gıda üretim faaliyetlerini kapsayan geniş ve çok yönlü bir uygulama alanıdır. Bu kapsamda küçük ölçekli yoğun üretim çiftlikleri, topluluk ve hobi bahçeleri, çatı bahçeleri, okul bahçelerinde oluşturulan seralar, restoranlara yönelik üretim alanları, kamusal alanlarda gıda üretimi, gerilla bahçeciliği, tahsis bahçeleri (allotment gardens), balkon ve pencere bahçeciliği ile arıcılık gibi farklı üretim modelleri kentsel tarımın temel bileşenleri arasında yer almaktadır (Koç, 2003; Tornaghi, 2014). Kentsel tarım yalnızca ticari üretimi değil, aynı zamanda düşük gelirli hanelerin kendi gıda ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik üretim faaliyetlerinden topluluk temelli girişimlere ve profesyonel kentsel tarım işletmelerine kadar uzanan geniş bir uygulama yelpazesini kapsamaktadır. Bu yönüyle kentsel tarım; gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kentlerde yeşil alanların artırılması, çevresel sürdürülebilirliğin desteklenmesi, toplumsal dayanışmanın geliştirilmesi ve kentlilerin doğayla yeniden bağ kurmasına katkıda bulunan çok işlevli bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Koç, 2003; Tornaghi, 2014).

Hodgson vd. (2011), kentsel tarım kavramının yalnızca ev ve topluluk bahçeleriyle sınırlı olmadığını, bitkisel ve hayvansal üretimin yanı sıra gıda işleme, dağıtım, pazarlama ve kompost gibi yan ürünlerin değerlendirilmesini de kapsayan bütüncül bir gıda sistemi yaklaşımına dönüştüğünü belirtmişlerdir. Araştırmacılar, kentsel tarımın yerel gıda sistemleriyle güçlü bir etkileşim içinde olduğunu ve ekonomik kalkınma, halk sağlığının geliştirilmesi, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesine önemli katkılar sağladığını vurgulamışlardır. Ayrıca, kamu kurumları ve çeşitli kuruluşlar tarafından desteklenen kentsel tarım uygulamalarının sürdürülebilir kentleşme politikalarının önemli bir bileşeni hâline geldiği ve yaşanabilir kentlerin oluşturulmasında stratejik bir araç olarak değerlendirildiği ifade edilmiştir.

Tandoğan ve Özdamar (2022), kentsel tarımın tarihsel gelişimini inceleyerek, ilk yerleşimlerden itibaren kent yaşamının ayrılmaz bir parçası olan tarımsal faaliyetlerin Sanayi Devrimi ile kent dışına taşındığını, ancak özellikle savaş dönemlerinde artan gıda ihtiyacının karşılanması amacıyla yeniden önem kazandığını belirtmiştir. Araştırmacılar,

1990'lı yıllardan itibaren kentsel tarıma olan ilginin hızla arttığını ve 2000'li yıllarda bu yaklaşımın kamu politikalarında daha fazla yer bulduğunu ifade etmiştir. Çalışmada kentsel tarım; kent içinde ve çevresinde gerçekleştirilen bitkisel ve hayvansal üretim ile gıda işleme ve dağıtım faaliyetlerini kapsayan bütüncül bir sistem olarak tanımlanmış; gıda ve beslenme güvenliğinin sağlanması, yerel ekonominin desteklenmesi, gıdaya erişimin kolaylaştırılması, ekonomik eşitsizliklerin azaltılması ve yerel kalkınmanın teşvik edilmesindeki rolü vurgulanmıştır. Ayrıca kentsel tarımın biyolojik çeşitliliğin korunması, kentsel ısı adalarının azaltılması, karbon emisyonlarının düşürülmesi, hava kalitesinin iyileştirilmesi ve organik atıklar ile atık suların yeniden değerlendirilmesi yoluyla çevresel sürdürülebilirliğe ve kent ekosistemlerinin güçlendirilmesine önemli katkılar sağladığı belirtilmiştir. Özellikle COVID-19 pandemisi sonrasında, kentsel tarımın dayanıklı ve sürdürülebilir gıda sistemlerinin oluşturulmasındaki stratejik önemi daha belirgin hâle gelmiştir.

Kentsel tarım, hızlı kentleşme ve nüfus artışının neden olduğu gıda güvenliği ve çevresel sürdürülebilirlik sorunlarına çözüm sunan önemli bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Topluluk bahçeleri, çatı bahçeleri, dikey tarım, hidroponik ve akuaponik sistemler gibi farklı uygulamaları kapsayan kentsel tarım, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde giderek yaygınlaşmaktadır. Almanya, Hollanda, Belçika ve Birleşik Krallık'ta dikey tarım ve çatı bahçeleri sürdürülebilir üretim modelleri olarak gelişirken, ABD ve Kanada'da yerel yönetimlerin desteklediği projeler kent içi gıda üretimini teşvik etmektedir. Çin, Tayland ve Hindistan gibi Asya ülkelerinde modern üretim teknolojileri ve çatı tarımı hızla yaygınlaşırken, Bolivya, Kolombiya, Guatemala, Nikaragua ve Venezuela'da mikro bahçecilik uygulamaları, Afrika'da ise FAO destekli topluluk bahçeleri gıda güvensizliğiyle mücadelede önemli rol oynamaktadır. Bu uygulamalar, yerel gıda üretimini artırmanın yanı sıra yeşil alanların korunmasına, çevresel sürdürülebilirliğin desteklenmesine, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesine ve çevre bilincinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, yüksek yatırım maliyetleri, enerji ve su kullanımı ile gıda güvenliği gibi konular, kentsel tarımın sürdürülebilirliği açısından önemli zorluklar olmaya devam etmektedir (Miigle, 2019).

Petts (2012), Londra'nın toplam tarımsal üretim içerisindeki payı sınırlı olmasına rağmen, kentsel tarım uygulamaları bakımından oldukça çeşitli bir yapıya sahip olduğunu

belirtmiştir. Kentte yaklaşık 2.049 hektarlık alanda 30.000'e yakın kişi aktif olarak bahçecilik faaliyetleri yürütmektedir. Kentsel tarım uygulamaları; kent çeperlerindeki üretim alanları, ticari bahçeler, yerel yönetimlere ait tahsis bahçeleri, konutların balkon ve pencereleri ile özel bahçelerde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Londra'da, hayvancılık ve bahçecilik faaliyetlerinin birlikte yürütüldüğü sekiz kentsel çiftlik bulunmaktadır. Bu çeşitlilik, kentsel tarımın farklı mekânsal ölçeklerde uygulanabildiğini ve yerel yönetimlerin desteğiyle gıda üretiminin, toplumsal katılımın ve sürdürülebilir kent yaşamının geliştirilmesine önemli katkılar sağladığını göstermektedir.

Orsini vd. (2014), İtalya'nın Bologna kentinde çatı bahçelerinin kentsel gıda üretimi, gıda güvenliği ve ekosistem hizmetlerine katkı potansiyelini değerlendirmişlerdir. Araştırmada, düz çatı ve terasların yenilebilir bitki üretimine uygun alanlara dönüştürülmesiyle yılda 12.000 tondan fazla sebze üretilebileceği ve bunun kentin sebze ihtiyacının yaklaşık %77'sini karşılayabileceği belirlenmiştir. Çalışma ayrıca, çatı bahçelerinin yalnızca gıda üretimini artırmakla kalmayıp, kent içi yeşil altyapıyı güçlendirerek biyolojik çeşitliliğin korunmasına, yeşil koridorların oluşturulmasına, karbon tutulmasının artırılmasına ve ekosistem hizmetlerinin geliştirilmesine önemli katkılar sağlayabileceğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, çatı bahçelerinin sürdürülebilir kent planlaması kapsamında gıda güvenliği, çevresel sürdürülebilirlik ve iklim değişikliğine uyum stratejilerinin önemli bileşenlerinden biri olduğunu göstermektedir.

Baht vd. (2009), kentsel tarım yaklaşımından hareketle büyüyen ve gelişmekte olan kentlerde yaşayan bireylerin kendi gıdalarını üretmelerini ve yerel gıda üretimini artırmalarını teşvik eden çalışmalar yürütmüştür. Araştırmacılar, özellikle gelişmekte olan ülkelerde gıda temin maliyetlerinin yüksek olduğuna dikkat çekerek, kentsel tarım kapsamında tıbbi ve aromatik bitkiler ile diğer yenilebilir bitkilerin yetiştirilmesinin hanelere, topluluklara ve kent yaşamına ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan önemli katkılar sağlayabileceğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda Kanada'nın Montréal kentinde yürütülen Edible Campus projesi ile McGill Üniversitesi yerleşkesindeki beton kaplı atıl alanlar, konteynerlerde yenilebilir bitkilerin yetiştirildiği üretken topluluk bahçelerine dönüştürülmüştür. Çalışma, "yenilebilir peyzaj" yaklaşımının kentsel alanların işlevselliğini azaltmadan gıda üretimini artırabileceğini, toplumsal katılımı ve çevresel farkındalığı güçlendirebileceğini göstermiştir. Araştırmacılar, bu bulgular doğrultusunda

yenilebilir peyzajların kentsel tasarımın ayrılmaz bir parçası olarak ele alınması ve özellikle gelişmekte olan kentlerin planlama politikalarına dâhil edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Vardi Topal (2015), topluluk bahçelerinin sürdürülebilir kentsel gelişime katkı potansiyelini İzmir metropol alanındaki Bornova ve Buca örnekleri üzerinden değerlendirmiştir. Araştırmada, topluluk bahçelerinin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları tarihsel incelemeler, saha gözlemleri ve paydaşlarla gerçekleştirilen görüşmeler aracılığıyla analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, topluluk bahçelerinin kentlilerin gıdaya erişimini desteklemenin yanı sıra sosyal etkileşimi güçlendirdiğini, çevresel farkındalığı artırdığını ve kentsel yeşil altyapının geliştirilmesine katkı sağladığını ortaya koymuştur. Çalışma sonunda, İzmir için topluluk bahçelerini birbirine bağlayan kavramsal bir ağ modeli önerilmiş ve bu uygulamaların sürdürülebilir kent planlamasının önemli bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Karpuz (2015), İstanbul'daki mahalle bostanlarını kentsel tarım ve toplumsal yaşam bağlamında incelemiştir. Literatür taraması ve İstanbul'da örnek olarak seçilen Roma Bostanı ile Kuzguncuk Bostanı gönüllüleriyle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, mahalle bostanlarının yalnızca gıda üretim alanları değil, aynı zamanda kentsel belleği koruyan, toplumsal dayanışmayı güçlendiren ve kent yaşamının bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltan önemli kamusal mekânlar olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, İstanbul bostanlarının dünyadaki benzer uygulamalarla ortak olarak ekolojik kaygılar ve sürdürülebilir yaşam anlayışı doğrultusunda geliştiği, ancak birçok uluslararası örneğin aksine sivil inisiyatifler tarafından kurulup yönetilmelerinin bu uygulamaları özgün kıldığı vurgulanmıştır. Bu bulgular, mahalle bostanlarının sürdürülebilir kentsel gelişim, çevresel farkındalık ve toplumsal katılım açısından önemli katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır.

Ev bahçeleri, biyolojik çeşitliliğin korunması, gıda güvenliğinin sağlanması ve kırsal yaşamın dayanıklılığının artırılmasında önemli rol oynayan çok işlevli tarımsal ekosistemler olarak kabul edilmektedir. Aguilar-Støen vd. (2009), Meksika'nın Oaxaca eyaletine bağlı Candelária Loxicha bölgesindeki ev bahçelerinin, çiftçilerin özellikle tohum ve bitki materyali değişimine dayanan geleneksel yönetim uygulamaları sayesinde yüksek düzeyde bitki biyoçeşitliliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmada, daha genç ev bahçelerinin ve bitki değişim ağlarına aktif olarak katılan bahçelerin daha

yüksek tür çeşitliliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Çiftçilerin tohum depolama ve bitki türlerini farklı arazi kullanım sistemlerine yayma uygulamalarıyla üretim sistemlerinin iklimsel, demografik ve ekonomik değişimlere karşı dayanıklılığını artırdığı vurgulanmıştır. Çalışmada ayrıca, kadın ve erkeklerin ev bahçelerinin kurulması, bakımı ve yönetiminde tamamlayıcı roller üstlendikleri, farklı bitki grupları ve bahçe işlevlerinden sorumlu oldukları belirtilmiştir. Bunun yanında, uluslararası göçün de ev bahçelerinin bitki kompozisyonunu etkilediği; geri dönen göçmenlerin yeni bitki türleri ve tarımsal bilgi birikimi getirerek bu agro-ekosistemlerin dinamik yapısını güçlendirdiği ifade edilmiştir. Bu bulgular, ev bahçelerinin yalnızca tarımsal biyoçeşitliliğin korunduğu alanlar olmadığını, aynı zamanda sürdürülebilir kırsal kalkınmayı ve peyzajın ekolojik dayanıklılığını destekleyen dinamik sosyo-ekolojik sistemler olduğunu göstermektedir (Aguilar-Støen vd., 2009).

Kortright ve Wakefield (2011), ev bahçelerinde gerçekleştirilen gıda üretiminin toplumsal gıda güvencesine katkısını değerlendirmek amacıyla Kanada'nın Toronto kentindeki farklı sosyoekonomik özelliklere sahip iki mahallede nitel bir araştırma yürütmüştür. Araştırma sonuçları, ev bahçelerinde meyve ve sebze yetiştirmenin gelir düzeyinden bağımsız olarak bireylerin daha sağlıklı ve dengeli beslenmesini teşvik ettiğini, hanelerin gıda kaynaklarının sürdürülebilirliğini artırdığını ve bireylerin fiziksel ile psikolojik iyilik hâline olumlu katkılar sağladığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, uygun yetiştirme alanına erişim ve bahçecilik bilgi ve becerilerinin yetersizliği, ev temelli gıda üretiminin yaygınlaşmasının önündeki temel engeller olarak belirlenmiştir. Araştırmacılar, ev bahçelerinin yalnızca hane halkının gıda ihtiyacını karşılayan üretim alanları değil, aynı zamanda gıda güvenliğini destekleyen, sağlıklı yaşamı teşvik eden ve sürdürülebilir kent yaşamına katkı sağlayan önemli kentsel tarım uygulamaları olduğunu vurgulamışlardır.

Conway (2016), ev temelli yenilebilir bahçeciliğin kentsel sürdürülebilirlik girişimlerinin önemli bir bileşeni olarak değerlendirildiğini, ancak bireylerin bu uygulamalara katılımını etkileyen faktörlerin yeterince anlaşılmadığını belirtmiştir. Kanada'nın Ontario eyaletine bağlı Mississauga kentinde gerçekleştirilen çalışmada, evlerinde yenilebilir bitki yetiştiren ve yetiştirmeyen bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda, gıda üretimi, yemeklerde kullanılacak taze ürün elde etme ve bahçeciliği keyifli bir hobi olarak görme en önemli motivasyonlar arasında belirlenmiştir. Buna karşın zaman yetersizliği ve bahçelerin

gölgede kalması, yenilebilir bahçelerin kurulması ve sürdürülebilirliğinin önündeki temel engeller olarak öne çıkmıştır. Araştırmada ayrıca, katılımcıların motivasyonlarının daha çok bireysel yararlar odaklandığı, buna karşılık kentsel sürdürülebilirlik literatüründe vurgulanan çevresel ve toplumsal faydaların katılımcılar tarafından daha az dile getirildiği belirlenmiştir. Çalışma, ev temelli yenilebilir bahçelerin yaygınlaştırılmasının yalnızca bireyleri bahçe kurmaya teşvik etmekle sınırlı kalmaması, aynı zamanda bu bahçelerin uzun vadede sürdürülebilir şekilde kullanılmasını destekleyecek stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Mosina ve Maroyi (2016), Güney Afrika'nın Limpopo Eyaleti'ndeki Capricorn Bölgesi'nde yer alan kentsel ev bahçelerinin hane halkının gıda teminine katkısını incelemiştir. Araştırmada, ev bahçelerinde yetiştirilen 26 familyaya ait 51 yenilebilir bitki türü belirlenmiş; bu türlerin meyve, yaprak, kök, yumru, soğan, tohum, gövde ve baharat olarak farklı şekillerde değerlendirildiği ortaya konulmuştur. Özellikle meyveler ve yaprak sebzelerinin en yaygın tüketilen bitki kısımlarını oluşturduğu belirlenmiştir. Çalışma, kentsel ev bahçelerinin gıda çeşitliliğini artırarak hanelerin beslenmesine önemli katkılar sağladığını ve yerel halkın geçim kaynaklarını destekleyen sürdürülebilir üretim alanları olarak önemli bir işlev üstlendiğini göstermektedir.

Fatimah vd. (2020), yenilebilir bahçeleri sebze, meyve ve tıbbi-aromatik bitkiler gibi tüketilebilir bitkilerin yetiştirildiği, sürdürülebilir gıda üretimini destekleyen önemli yaşam alanları olarak tanımlamıştır. Malezya genelinde 119 katılımcıyla gerçekleştirilen araştırmada, yenilebilir bahçecilik faaliyetlerine katılımın çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik üzerinde önemli olumlu etkiler sağladığı belirlenmiştir. Çalışmada, yenilebilir bahçelerin çevre bilincini artırdığı, toplumsal etkileşimi ve dayanışmayı güçlendirdiği, hane ekonomisine katkı sağlayarak gıda maliyetlerini azalttığı ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, bireylerin yenilebilir bahçeciliğe katılımını sınırlayan çeşitli engellerin bulunduğu ve bu uygulamaların yaygınlaştırılabilmesi için yenilikçi yaklaşımlar ile modern teknolojilerin kullanımının teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Araştırmacılar, yenilebilir bahçeciliğin sürdürülebilir yaşamın desteklenmesinde etkili bir araç olduğunu ve toplumun daha geniş kesimleri tarafından benimsenmesini sağlayacak politikaların geliştirilmesinin önemine dikkat çekmişlerdir.

Okul peyzajı ve bitkilendirme tasarımı, öğrencilerin doğayla etkileşimini artırmada ve çevre eğitimini desteklemede önemli bir rol oynamaktadır. Akoumianaki-Ioannidou vd. (2016), çocukların zamanlarının önemli bir bölümünü okulda geçirmelerine rağmen birçok okul bahçesindeki bitkilendirmenin yetersiz olduğunu ve öğrencilerin bitkilerle anlamlı etkileşim kurmalarına yeterli fırsat sunmadığını bildirmiştir. Yunanistan'daki ortaöğretim okullarında öğrenci ve öğretmenlerle gerçekleştirilen anket çalışması, her iki grubun da okul bahçelerinde bulunan bitki türleri hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğunu ve mevcut bitki örtüsünün derslerde ve eğitim etkinliklerinde çok az kullanıldığını ortaya koymuştur. Buna karşın, hem öğrenciler hem de öğretmenler bitkilerin eğitim süreçlerine daha fazla entegre edilmesine yönelik güçlü bir istek ifade etmiş, bu doğrultuda açık alanlarda yürütülecek eğitim faaliyetlerini desteklemek için öğretmen eğitimine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Araştırmada ayrıca öğrencilerin, özellikle gölge sağlayan ağaçlar ve diğer odunsu bitkiler gibi işlevsel özelliklere sahip türleri tercih ettikleri, bitkiler arasında ise en çok çiçekli türlerin ilgi çektiği belirlenmiştir. Bu bulgular, iyi planlanmış okul bahçeleri ve bitkilendirme uygulamalarının öğrencilerin çevresel farkındalığını artırabileceğini, bitkiler hakkındaki bilgi düzeylerini geliştirebileceğini ve oyun ile öğretim programını destekleyen açık hava öğrenme deneyimleri için önemli fırsatlar sunabileceğini göstermektedir (Akoumianaki-Ioannidou vd., 2016).

Loftus vd. (2017), ABD'nin Illinois eyaletindeki devlet ilkokullarında yenilebilir okul bahçelerinin kullanımını etkileyen faktörleri incelemiştir. Okul yöneticileriyle gerçekleştirilen anket çalışması, yöneticilerin yenilebilir okul bahçelerinin öğrencilerin beslenme alışkanlıkları, çevre bilinci ve uygulamalı öğrenme becerileri üzerindeki potansiyel yararlarının farkında olduklarını göstermiştir. Ancak finansman yetersizliği, öğretmen ve gönüllü desteğinin sınırlı olması ile ders saatlerinin yetersizliği, bu bahçelerin kurulması ve sürdürülebilirliğinin önündeki başlıca engeller olarak belirlenmiştir. Ayrıca okulun bulunduğu bölge ve yerleşim yerinin nüfus büyüklüğünün yenilebilir okul bahçelerinin yaygınlığını etkilediği tespit edilmiştir. Araştırmacılar, yeterli mali kaynakların sağlanması, kurumsal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve gönüllü katılımının artırılmasıyla yenilebilir okul bahçelerinin daha yaygın şekilde uygulanabileceğini vurgulamışlardır.

Üniversite kampüsleri, gıda üretimini eğitim, rekreasyon ve çevresel sürdürülebilirlik ile bütünleştiren yenilebilir peyzaj uygulamaları için uygun alanlar olarak giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Karaelmas (2022), Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Çaycuma Kampüsü'nde gerçekleştirdiği araştırmada, yenilebilir bitki bahçesi peyzaj tasarımının kampüslerin hem işlevsel hem de estetik kalitesini önemli ölçüde artırdığını ortaya koymuştur. Çalışmada, uygun alanın belirlenmesi, kullanıcı beklentilerinin anketlerle değerlendirilmesi, bu beklentilere uygun peyzaj tasarımının hazırlanması ve uygulama sonrasında kullanıcı memnuniyetinin ölçülmesi aşamaları gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, yenilebilir peyzaj uygulamalarının kampüsün kullanılabilirliğini artırdığını, kullanıcıların yenilebilir bitkiler konusundaki bilgi düzeyini geliştirdiğini, farklı bitki kompozisyonlarıyla estetik kaliteyi yükselttiğini ve daha nitelikli rekreasyon alanları oluşturduğunu göstermiştir. Ayrıca katılımcılar, ürün hasadı yapmanın mutluluk verici bir deneyim sunduğunu, peyzaj düzenlemesinin kampüs kimliğini güçlendirdiğini ve kurumsal prestije katkı sağladığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, yenilebilir peyzaj uygulamalarının çevresel farkındalığı artıran, kullanıcı memnuniyetini destekleyen ve sürdürülebilir kampüs gelişimine katkı sağlayan çok işlevli yeşil altyapı unsurları olduğunu göstermektedir (Karaelmas, 2022).

3. MATERİYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Bu çalışmanın birincil materyali; Diyarbakır ili Yenişehir ilçesinde balkon bahçeciliği ve evde tarım uygulamaları eğitimine katılan bireylerden yüz yüze görüşme yoluyla gerçekleştirilecek anketlerden elde edilecek veriler olmuştur.

3.2. Eğitim ile Bilgiler

İlgili eğitim Diyarbakır ili Yenişehir ilçesinde 300 m²'lik bir sera uygulama alanında halk eğitimi tarafından Yenişehir belediyesi kırsal hizmetler müdürlüğü tarafından yapılan işbirliği neticesinde görevlendirilen eğitmen tarafından verilmiştir. Eğitimler kurs olarak verilmiş, bahçe bitkileri yetiştiriciliğinde mevsime göre sebzeler seçilmiştir. İki yıl boyunca devam eden eğitimlerde meyve ağaçlarının dış ortamda dikimi, dış ortamda bakımı, serada çelik üretimi ve her türlü işlemler yapılmıştır. Halk eğitimine ait olan sertifikalar 2 veya 3 aylık süre ile eğitim alan bireylere verilmiştir. Hafta içi günlük 8 saat süren eğitimlerde ortalama 20 kişilik gruplar halinde olan bireylere bağcılık, sebzecilik (serin iklim, sıcak iklim), örtü altı yetiştiricilik, fide üretimi, bakımı ve dikimi, meyve ağaçlarının bakımı ve budaması, ilaçlama işlemleri, kompost üretim ve aşılama ile ilgili konular hakkında eğitim verilmiştir.

Şekil 3.1. Diyarbakır il haritası (Kaynak: Wikipedia, 2026)

3.3. Yöntem

Düzenlenen eğitimlere toplam 150 kişi katılmıştır. Anket uygulaması eğitimlere katılan bireylerin tamamıyla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Tam sayım anket yöntemi, araştırmada örnekleme yapılmaksızın evrenin tamamının veri toplama sürecine dâhil edildiği bir yaklaşım olup, bu yöntemde tüm bireylerden bilgi elde edilmesi amaçlanır. Evrenin tümü ölçüldüğü için örnekleme hatası ortadan kalkmakta, dolayısıyla elde edilen verilerin doğruluk ve temsil gücü artmaktadır. Bununla birlikte tam sayım yöntemi, özellikle geniş evrenlerde zaman, maliyet ve personel gereksiniminin yüksek olması nedeniyle uygulanabilirliği sınırlı bir tekniktir. Bu nedenle genellikle erişilebilir ve sınırlı büyüklükteki evrenlerde tercih edilmektedir (Babbie, 2013; Creswell ve Creswell, 2018). Araştırma kapsamında uygulanan anketlerden elde edilen verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizleri SPSS 19.0 yazılımı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Analiz aşamasında, anket formunda yer alan tüm değişkenler için frekans (n) ve yüzde (%) dağılımları hesaplanmış, sonuçlar tablo halinde düzenlenerek yorumlanmıştır. Böylece katılımcıların demografik özellikleri ile araştırma konusuna ilişkin görüş ve uygulamalarına ait dağılımlar ortaya konulmuş ve elde edilen bulgular betimsel istatistikler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu analizler, araştırmanın amaçları doğrultusunda mevcut durumun nicel olarak ortaya konulmasına temel oluşturmuştur.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

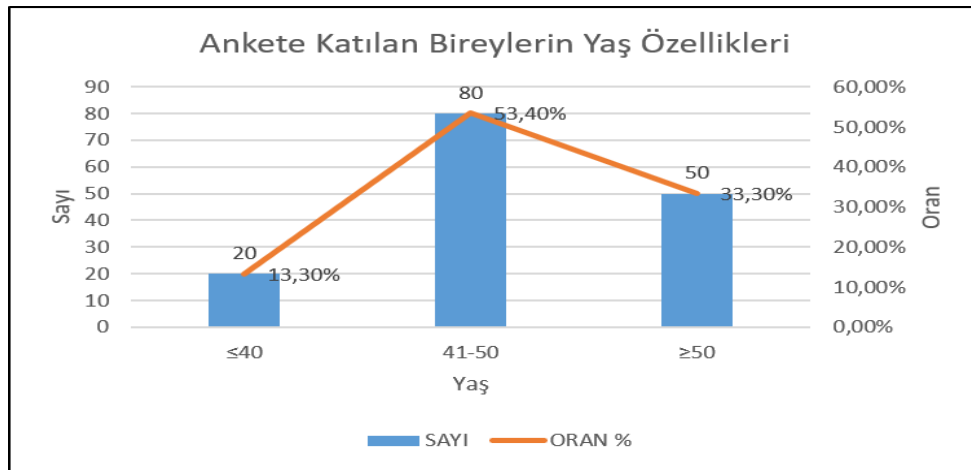
4.1. Ankete Katılan Bireylerin Bazı Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özellikleri

Ankete katılan bireylerin tamamının kadın olduğu, ailesi ile birlikte yaşadığı ve tamamının eğitim durumunun ortaöğretim ve altında mezun olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmaya katılan 150 bireyin sosyo-demografik ve ekonomik özellikleri incelendiğinde, örneklemin büyük ölçüde orta yaş grubundan oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında, %53,4'ünün 41–50 yaş aralığında, %33,3'ünün 50 yaş ve üzerinde ve yalnızca %13,3'ünün 40 yaş ve altında olduğu saptanmıştır (Şekil 4.1). Bu bulgu, örneklemin ağırlıklı olarak orta ve ileri yaş yetişkinlerden oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca yaş için hesaplanan ortalama değerin 47,73 olması da bu durumu destekler niteliktedir. Literatürde orta yaş döneminin, bireylerin sağlık, aile ilişkileri ve ekonomik kararlılık açısından kritik bir evre olduğu belirtilmektedir (Lachman, 2015). Dolayısıyla bu yaş grubunda elde edilen bulguların, özellikle aile yapısı ve ekonomik davranışlara ilişkin değerlendirmelerde önemli bir bağlamsal çerçeve sunduğu söylenebilir. Medeni duruma ilişkin bulgular, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%93,3) evli olduğunu, bekâr bireylerin ise oldukça sınırlı bir oran (%6,7) oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Şekil 4.2). Bu dağılım, araştırma grubunun aile yapısının baskın olarak evlilik temelli olduğunu göstermektedir. Medeni durum açısından katılımcıların %93,3'ünün evli olması, Türkiye'nin geleneksel aile yapısına ilişkin literatürle uyumludur. Nitekim TÜİK verileri ve aile yapısı araştırmaları, orta yaş yetişkinlerde evlilik oranlarının yüksek seyrettiğini göstermektedir (TÜİK, 2022a). Evliliğin özellikle kadınlarda ekonomik faaliyetlere katılımı etkilediği, evlilik sonrası kadınların iş gücüne katılım oranlarının belirgin biçimde azaldığı birçok çalışma tarafından raporlanmıştır (Kocaman ve Ecevit, 2019). Bu bağlamda örneklemdaki yüksek evlilik oranı, diğer demografik dağılımlar üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olabilir. Çalışma durumu incelendiğinde, katılımcıların yalnızca %20'sinin çalıştığı, %80'inin ise herhangi bir işte çalışmadığı belirlenmiştir. Bu durum, özellikle örneklemdaki kadın ağırlığı veya ev içi rollerin baskınlığıyla ilişkili olabilir. Nitekim meslek dağılımı da bu bulguyu desteklemektedir. Katılımcıların %80'i kendisini ev hanımı olarak tanımlarken, %20'si serbest meslek veya diğer iş kollarında yer almaktadır. Bu

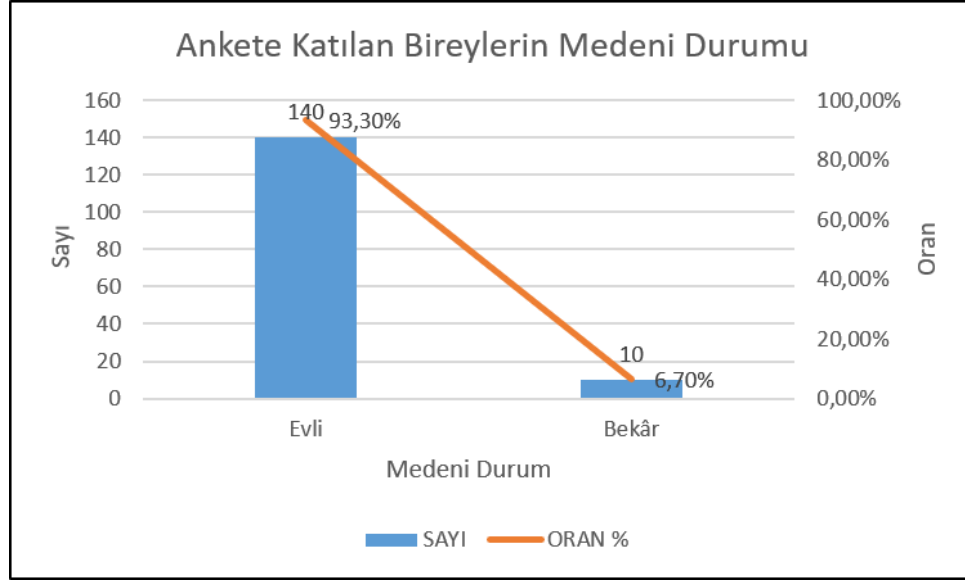
tablo, örneklemdaki ekonomik faaliyetlere katılımın sınırlı olduğunu ve hane içinde geleneksel iş bölümü yapısının yaygın olabileceğini göstermektedir. Nitekim çalışma durumu incelendiğinde, katılımcıların yalnızca %20'sinin çalışıyor olması ve %80'inin iş gücüne dahil olmaması, Türkiye'de kadın iş gücü katılımına ilişkin literatürde tartışılan yapısal eğilimlerle paralellik göstermektedir. Örneklemdaki meslek dağılımına bakıldığında %80 oranında “ev hanımı” kategorisinin baskın olması, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı iş bölümü ve bakım sorumluluğunun hâlen kadınlar üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Benzer şekilde, Türkiye'de kadınların ev içi roller nedeniyle iş gücüne katılım oranlarının OECD ülkelerine kıyasla düşük olduğu birçok araştırma tarafından ortaya konmuştur (OECD, 2023; İlkcaracan ve Selim, 2007). Bu açıdan mevcut bulgular, toplumsal cinsiyet normlarının ekonomik davranış üzerindeki belirleyici etkisini görünür kılmaktadır. Ailenin aylık gelir durumuna ilişkin değerlendirmede, katılımcıların %40'ının 40.000 ₺ ve altında, %26,7'sinin 41.000–50.000 ₺ aralığında ve %33,3'ünün 50.000 ₺ üzerinde gelire sahip olduğu görülmektedir. Gelir dağılımı, düşük ve orta gelir grubunun daha yoğun olduğunu ancak hatırı sayılır bir oranda yüksek gelir grubunun da bulunduğunu göstermektedir. Aylık ortalama gelir 48.333,33 ₺ olarak hesaplanmıştır; bu değer, gelir düzeyinin genelde orta düzeye yakın olduğunu işaret etmektedir (Tablo 4.1). Literatürde orta gelir grubunun ekonomik kırılganlıklara karşı daha duyarlı olduğu, özellikle tek gelirli hanelerde gelir istikrarının önemli bir belirleyici olduğu belirtilmektedir (Birdsall, 2015). Örneklemdaki gelir dağılımı ile çalışma durumunun ilişkisi birlikte değerlendirildiğinde, hanelerin önemli bir bölümünün tek gelirli yapıda olduğu ve bu durumun ekonomik kararlar, tüketim davranışları ve aile içi iş bölümü üzerinde etkili olabileceği görülmektedir. Bu bulgular bir arada ele alındığında, araştırma grubunun orta yaş, evli, ev hanımı ağırlıklı, düşük iş gücü katılımına sahip ve orta gelir düzeyinde bir sosyo-demografik profil sergilediği söylenebilir. Bu yapı Türkiye'de özellikle geleneksel aile yapısı, toplumsal cinsiyet rolleri ve ekonomik katılım dinamikleri üzerine yapılan çalışmalarla tutarlıdır. Dolayısıyla araştırma bulguları yalnızca betimleyici düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik yapıların bireysel davranışlar üzerindeki etkisine ilişkin literatür ile de uyumlu bir resim sunmaktadır.

Tablo 4.1. Ankete katılan bireylerin bazı sosyo demografik ve ekonomik özellikleri

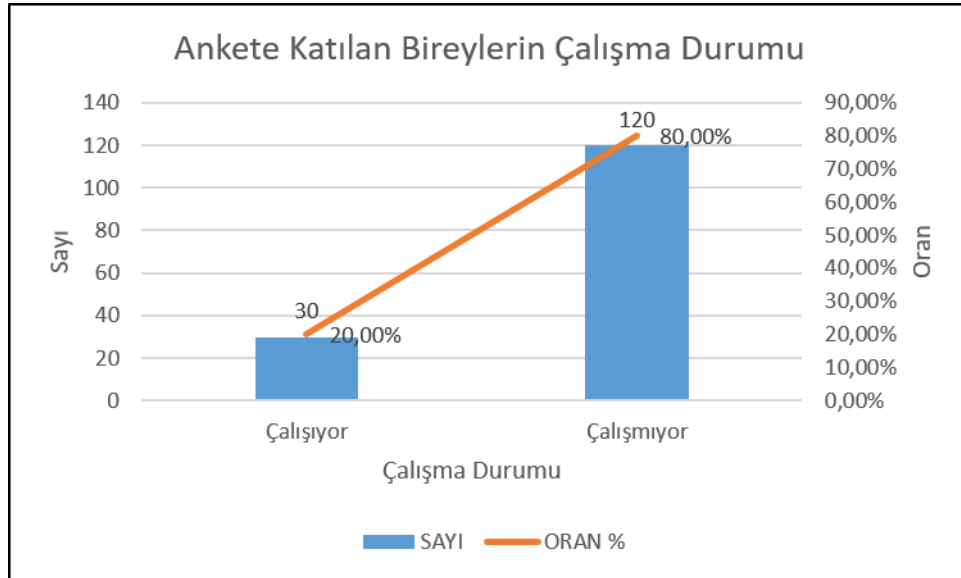
Bazı Sosyo Demografik Ve Ekonomik Özellikleri	Sayı	Oran (%)
Yaş		
≤40	20	13,3
41-50	80	53,4
≥50	50	33,3
Toplam	150	100
Ortalama yaş	47,73	
Medeni durum		
Evli	140	93,3
Bekâr	10	6,7
Toplam	150	100
Çalışma durumu		
Çalışıyor	30	20
Çalışmıyor	120	80
Toplam	150	150
Meslek		
Ev hanımı	120	80
Diğer (serbest meslek)	30	20
Toplam	150	100
Ailenin aylık ortalama geliri (₺)		
≤40000	60	40
41000-50000	40	26,7
≥50000	50	33,3
Toplam	150	100
Ortalama aylık gelir	48.333,33	

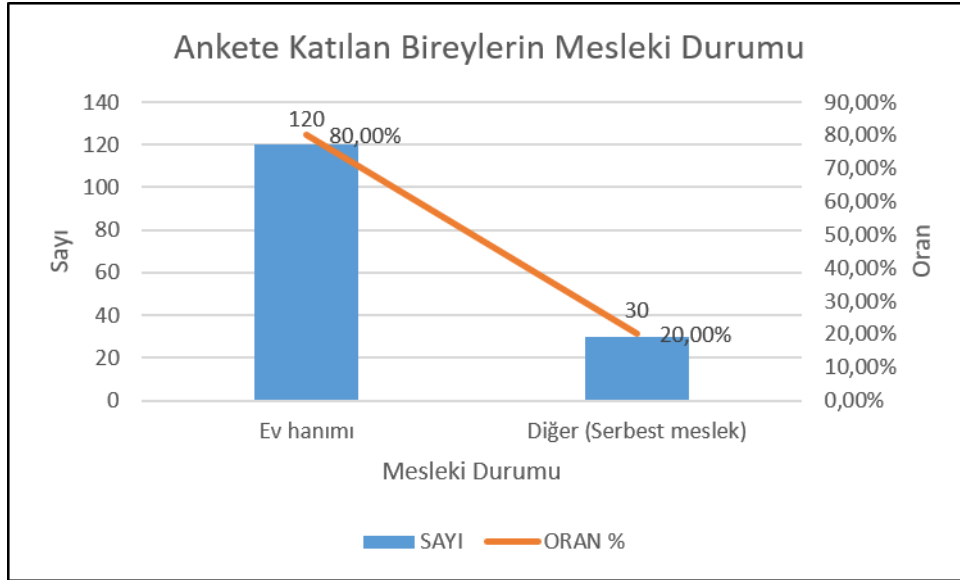
Şekil 4.1. Ankete katılan bireylerin yaş özellikleri

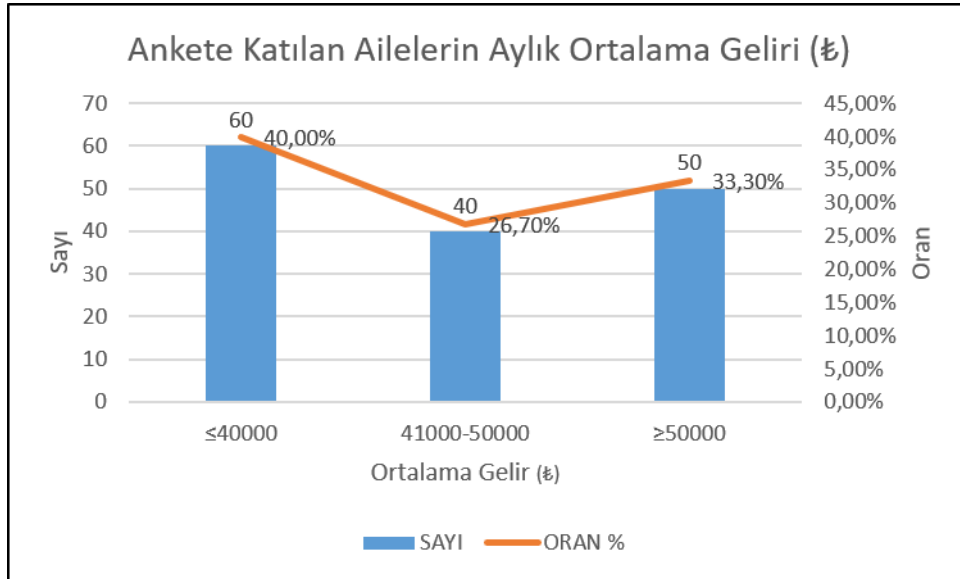
Şekil 4.2. Ankete katılan bireylerin medeni durumu

Şekil 4.3. Ankete katılan bireylerin çalışma durumu

Şekil 4.4. Ankete katılan bireylerin mesleki durumu

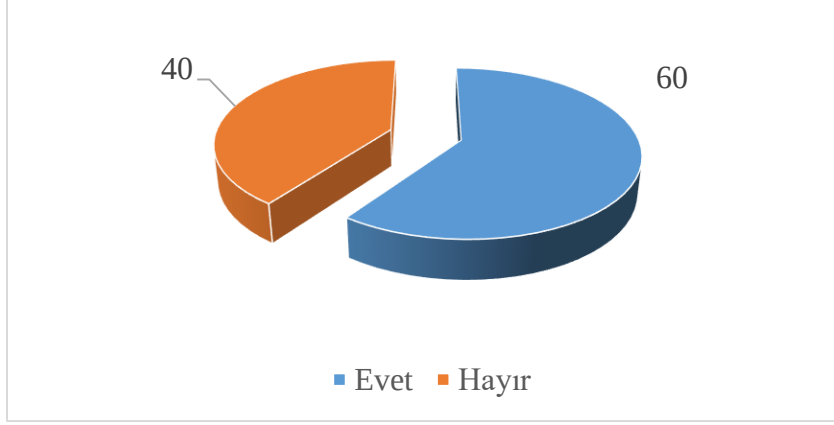

Şekil 4.5. Ankete katılan ailelerin aylık ortalama geliri (₺)

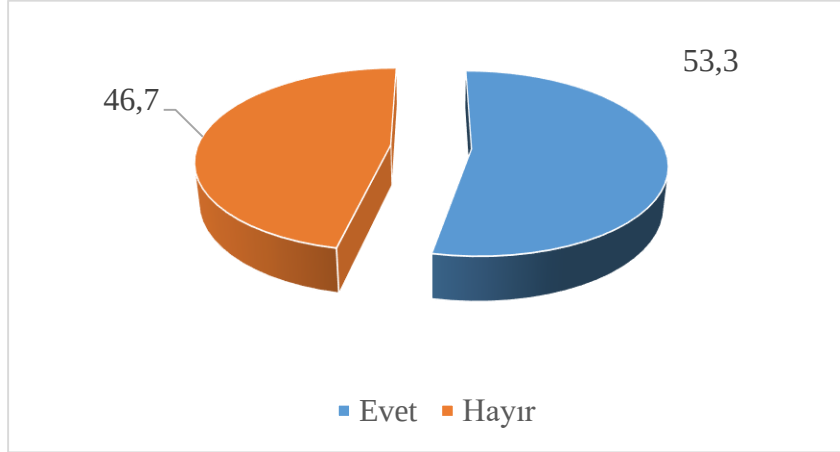
Ankete katılan bireylerin %60'ının sebze ya da meyve bahçesi olan bir ailede büyüdüğü, %40'ının ise sebze ya da meyve bahçesi olan bir ailede büyümediği belirlenmiştir (Şekil 12). Ankete katılan bireylerin %53,3'ünün çiftçilik deneyiminin olduğu, %46,7'sinin ise çiftçilik deneyiminin olmadığı sonucu saptanmıştır (Şekil 13). Ankete katılan bireylerin tamamının kentsel tarım faaliyetlerine katıldığı sonucuna varılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin %60'ının sebze veya meyve bahçesi bulunan bir ailede büyüdüğünün

belirlenmesi, örneklemin önemli bir kısmının çocukluk ya da ergenlik döneminde tarımsal faaliyetlerle dolaylı veya doğrudan temas etmiş olduğunu göstermektedir. Literatürde tarımsal üretimle erken yaşlarda karşılaşmanın, tarıma yönelik tutum, bilgi birikimi ve beceri kazanımında önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Sutherland vd., 2012). Dolayısıyla bu grubun kentsel tarıma daha yatkın olması beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, %40'lık bir kesimin aile ortamında tarımsal faaliyetlerle ilişkili bir geçmişe sahip olmaması, kentsel tarımın yalnızca kırsal kökenli bireylerle sınırlı olmadığını da göstermektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, kentsel tarımın kentlerde yaşayan farklı sosyo-demografik gruplar tarafından çeşitli motivasyonlarla benimsendiğini ortaya koymaktadır (Opitz vd., 2016). Katılımcıların %53,3'ünün çiftçilik deneyimine sahip olması, örneklemin yarıdan fazlasının tarımsal uygulamalara dair pratik bilgi taşıdığını göstermektedir. Bu bulgu, kentsel tarım çalışmalarında sıklıkla vurgulanan “tarımsal bilgi ve tecrübenin kent ortamına taşınması” kavramıyla örtüşmektedir (Poulsen vd., 2017). Çiftçilik deneyiminin varlığı, bireylerin hem üretim süreçlerine yönelik güvenlerini hem de tarımsal sürdürülebilirliğe katkı sağlama motivasyonlarını artırabilmektedir. Buna karşılık, %46,7'lik bir kesimin deneyimsiz olması, kentsel tarımın yalnızca geçmiş tarımsal bilgiye sahip bireylerle sınırlı kalmadığını; eğitim, hobi, ekolojik bilinç veya ekonomik kaygılar gibi farklı motivasyonlarla da katılım sağlanabildiğini göstermektedir. Bu bulgu, kentsel tarımın kapsayıcı niteliğini ve kente uyarlanabilirliğini destekleyen güncel çalışmalarla uyumludur (McClintock, 2014). Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu, katılımcıların tamamının kentsel tarım faaliyetlerine katıldığının belirlenmesidir. Bu durum, araştırmanın yapıldığı topluluğun kentsel tarıma yönelik yüksek düzeyde bir ilgi, farkındalık veya gereksinim taşıdığını göstermektedir. Literatür, son yıllarda kentsel tarımın yalnızca gıda üretimi değil; aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik, topluluk dayanışması, ruh sağlığı, boş zaman değerlendirme ve yerel gıda güvenliğine katkı gibi çok yönlü amaçlarla desteklendiğini vurgulamaktadır (Taylor ve Lovell, 2015). Bu bağlamda çalışmanızda gözlenen %100 katılım oranı, kentsel tarımın kent sakinleri için artan öneminin yerel ölçekte güçlü bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde bulgular, aile geçmişi ve çiftçilik deneyiminin kentsel tarıma katılım üzerinde kolaylaştırıcı bir etmen olduğunu, ancak bu faktörlerin tek belirleyici olmadığını ortaya koymaktadır. Kentsel tarım, hem tarımsal geçmişi olanlar hem de olmayanlar için erişilebilir, çok yönlü ve giderek yaygınlaşan bir pratik olarak görünmektedir. Bu durum, kentsel tarımın hem sosyo-

kültürel hem de ekonomik açıdan geniş bir toplum kesimine hitap ettiğini ve şehirlerde sürdürülebilir yaşam pratiklerinin teşvik edilmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Şekil 4.6. Sebze ya da meyve bahçesi olan bir ailede büyüme durumu (%)

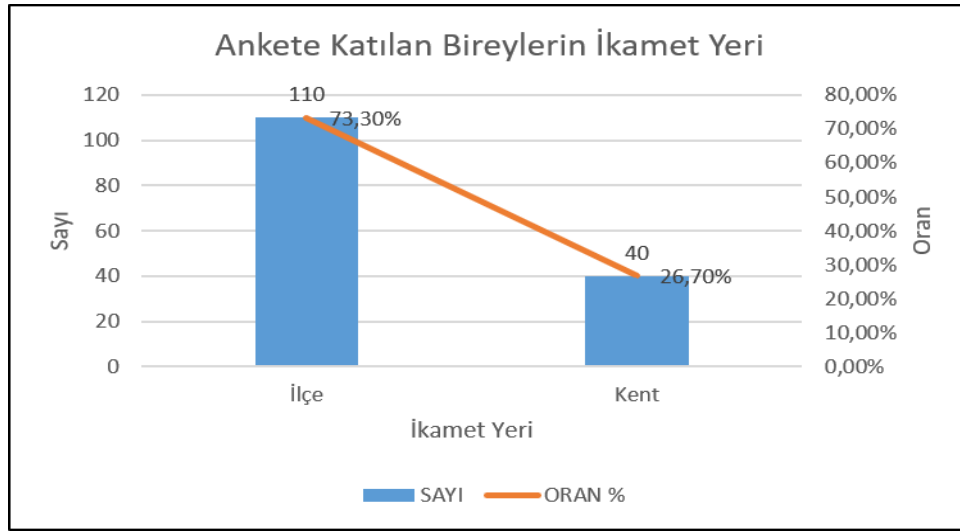

Şekil 4.7. Ankete katılan bireylerin çiftçilik deneyiminin olup olmama durumu (%)

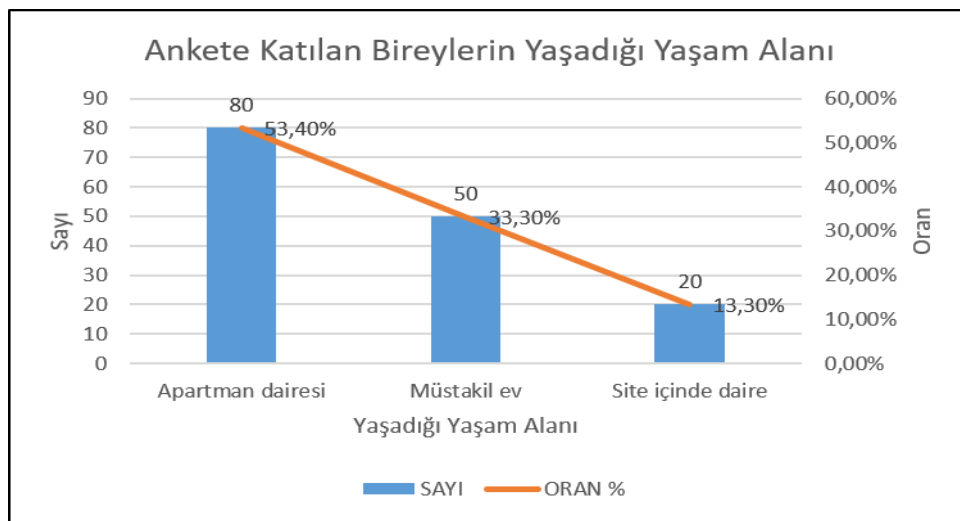
Araştırmada elde edilen bulgular, katılımcıların önemli bir kısmının (%73,3) ilçe merkezlerinde ikamet ettiğini, %26,7'sinin ise kent merkezinde yaşadığını göstermektedir (Tablo 4.2). Bu dağılım, örneklemin ağırlıklı olarak büyükşehir çekirdeğinden ziyade çevre yerleşimlerde konumlandığını ortaya koymaktadır.

Tablo 4.2. Ankete katılan bireylerin ikamet yeri ve yaşam alanları

İkamet yeri	Sayı	Oran (%)
İlçe	110	73,3
Kent	40	26,7
Toplam	150	100
Yaşadığı yaşam alanı		
Apartman dairesi	80	53,4
Müstakil ev	50	33,3
Site içinde daire	20	13,3
Toplam	150	100

Şekil 4.8. Ankete katılan bireylerin ikamet yeri

Şekil 4.9. Ankete katılan bireylerin yaşadığı yaşam alanı

Türkiye’de ilçe yerleşimlerinde yaşayan bireylerin, kent merkezine kıyasla sosyal ilişkiler bakımından daha sıkı topluluk bağlarına ve daha geniş yaşam alanlarına sahip olduğu çeşitli çalışmalar tarafından belirtilmektedir (Eraydın, 2011; TÜİK, 2022b). Bu durum, katılımcıların mekânsal algıları, sosyal etkileşim düzeyleri ve kentsel tarım gibi faaliyetlere katılım motivasyonlarını da etkileyebilecek bir faktör olarak değerlendirilebilir. İlçe yaşamı, özellikle hobi amaçlı küçük ölçekli üretim ya da bahçe kullanımına daha elverişli koşullar sunabildiğinden, kentsel tarım uygulamalarının benimsenmesini kolaylaştıran bir zemin oluşturabilir (Smit vd., 2001). Katılımcıların yaşadıkları konut türlerine ilişkin bulgular incelendiğinde, örneklemin %53,4’ünün apartman dairesinde, %33,3’ünün müstakil evde ve %13,3’ünün site içinde dairede yaşadığı görülmektedir. Bu bulgu, kentsel yerleşimlerin genel konut dağılımıyla uyumludur; zira Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı verilerine göre apartman tipi konutlar özellikle kentsel alanlarda en yaygın yaşam birimi olarak öne çıkmaktadır. Apartman yaşamının, fiziksel alan sınırlılıkları nedeniyle bahçe kullanımını kısıtladığı; buna karşılık müstakil evlerin bireysel bahçe kullanımına imkân vererek tarımsal faaliyetler için daha uygun bir ortam sağladığı literatürde sıkça ifade edilmektedir (Taylor ve Lovell, 2015). Bu çerçevede, araştırma grubunun üçte birinden fazlasının müstakil evde yaşıyor olması, kentsel tarım veya ev tipi üretim faaliyetlerine yönelik pratik imkânların varlığına işaret edebilir. Site içinde dairede yaşayanların oranının %13,3 ile sınırlı olması ise, kapalı ve yönetimli yerleşim alanlarının örnekleme daha düşük oranda temsil edildiğini göstermektedir. Bu tür yaşam alanlarının genellikle ortak alan kullanımına izin vermekle birlikte, bireysel üretim alanlarını kısıtlayabildiği ve kentsel tarımla ilişkili esnekliğin daha sınırlı olabileceği belirtilmektedir (McClintock, 2014). Ancak son yıllarda bazı sitelerde topluluk bahçeleri, ortak hobi bahçeleri gibi uygulamaların arttığı bilinmektedir. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, katılımcıların yaşadığı yerleşim türlerinin ve konut özelliklerinin, kentsel yaşam pratiklerini ve özellikle tarım faaliyetlerine yönelik mekânsal olanakları şekillendiren önemli belirleyiciler olduğu görülmektedir. İlçede yaşamının sağladığı daha düşük yoğunluklu yaşam biçimi ile müstakil ev oranının görece yüksek olması, örneklem grubunun günlük yaşamda doğaya ilişkin faaliyetlere daha fazla erişim imkânı taşıyabileceğini göstermektedir. Bu durum, kentsel tarım gibi doğa temelli faaliyetlere katılımın yüksek olmasıyla da tutarlı bir yapı sunmaktadır.

4.2. Ankete Katılan Bireylerin Balkon Bahçeciliği ve Evde Tarım Uygulamaları Eğitimi ile İlgili Düşünceleri

Tablo 4.3'teki bulgular, katılımcıların eğitim hakkında bilgi edinme kanalları, eğitime katılma motivasyonları, eğitimin kişiye katkı algısı ve verilen sertifika/uygulamaların nasıl değerlendirildiğine ilişkin çarpıcı eğilimleri göstermektedir.

Tablo 4.3. Ankete Katılan Bireylerin Balkon Bahçeciliği ve Evde Tarım Uygulamaları Eğitimi ile İlgili Düşünceleri

Eğitimin nereden duyulduğu*	Sayı	Oran (%)
Sosyal medya	0	0
Arkadaş, tanıdık, komşu	120	80
İnternet (belediye web sayfası)	150	100
Televizyon, radyo, gazete	0	0
Diğer	10	6,7
Eğitime katılmayı tercih etme nedeni*		
Kendi gıdasını yetiştirme isteği	150	100
Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir yaşam isteği	130	86,7
Hobi ve kişisel gelişim isteği	130	86,7
Sağlıklı yaşam isteği	60	40
İklim ve toprak bilgisi kazanma isteği	60	40
Topluluk ve sosyal paylaşım isteği	0	0
İklim krizi ve gıda güvenliği endişesi	0	0
Eğitimin katılan bireye katkısı*		
Tarımsal Bilgi ve Teknik Beceriler	150	100
Kendi Gıdasını Üretebilme Yetisi	150	100
Sürdürülebilirlik Bilinci ve Çevreye Katkı	80	53,3
Sağlıklı Yaşam Tarzı	60	40
Problem Çözme ve Planlama Becerileri	20	13,3
Doğa ile Bağ Kurma ve Hobi Edinme	50	33,3
Toplumsal Farkındalık ve Katılım	40	26,7
Profesyonel Gelişim ve Kariyer Fırsatları	30	20
Verilen eğitim ve sertifikaların nasıl değerlendirildiği		
Sosyal ve Toplumsal Katkı alanında değerlendirdim.	40	26,7
Profesyonel Fırsatlar için değerlendirdim.	80	53,3
Hiçbir şekilde değerlendirmedim.	30	20

*: Bu sorularda birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Öncelikle, katılımcıların tamamının (%100) eğitimi “İnternet (belediye web sayfası)” üzerinden bildiğini bildirmesi, yerel yönetimlerin ve resmi çevrimiçi kanalların bu tür eğitimlerin duyurulmasında kritik rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, yerel yönetim destekli “urban agriculture / urban gardening” programlarının erişilebilirlik ve görünürlük sağlamada etkili olduğunu gösteren daha önce Türkiye’de yapılan çalışmaların bulgularıyla uyumludur (Doğan, 2022; Sarısaltık, 2024). Katılımcı motivasyonları incelendiğinde, %100’ün “kendi gıdasını yetiştirme isteği” şeklinde yanıt vermesi ve yüksek oranlarda

“çevreye duyarlılık/sürdürülebilir yaşam” ile “hobi/personal gelişim” (her biri %86,7) seçeneklerinin işaretlenmiş olması, bireysel fayda (gıda üretimi, sağlık) ile pro-çevresel değerlerin (sürdürülebilirlik bilinci) birlikte hareket ettiğini ortaya koymaktadır. Uluslararası literatürde de, bireylerin kent bahçeciliğine katılma motivasyonları arasında “erişim/temel gıda üretimi”, “organik/sağlıklı gıda erişimi”, öğrenme ve hobi amaçları ile çevresel kaygıların birlikte yer aldığı raporlanmıştır (Pascoe, 2017; Lucke, 2019; McVey, 2018). Bu çalışmalarda motivasyonların çok boyutlu (hem fayda odaklı hem de sosyal/psikolojik) olduğu vurgulanır; çalışmada elde edilen veri de bu çok boyutluluğu doğrulamaktadır. Tabloda dikkat çekici bir nokta, “topluluk ve sosyal paylaşım isteği” ile “iklim krizi ve gıda güvenliği endişesi” seçeneklerinin %0 olarak gözükmesidir. Bu sonuç iki olası yoruma açıktır: İncelenen eğitim programının içeriği ve hedef kitlesi daha çok bireysel (balkon/ev ölçeğinde) uygulamalara yöneliktir; bu nedenle katılımcılar sosyal/topluluk boyutunu ön planda görmemektedirler. Diğer olasılık ise katılımcı profilinde (ör. bireysel hobi odaklı veya profesyonel amaçlı) topluluk temelli motivasyonların düşük olmasıdır. Uluslararası literatürde, topluluk bahçelerinin sosyal sermaye, komşuluk ilişkileri ve toplumsal katılımı artırdığı gösterilmekle birlikte Glover, (2004) ve D’Amore, (2025), bireysel ölçekli balkon/ev bahçeciliği çalışmalarında bu sosyal bileşen her zaman ortaya çıkmayabilir; dolayısıyla çalışma verisi ölçek farklılığını yansıtmaktadır. Eğitimin katılımcıya katkısı algısında “Tarımsal Bilgi ve Teknik Beceriler” ile “Kendi Gıdasını Üretebilme Yetisi”nin %100 olarak belirtilmesi, programların bilgi aktarımı ve uygulamalı beceri kazandırma açısından başarılı olduğunu düşündürmektedir. Bu bulgu, belediye/üniversite destekli eğitim programlarının katılımcıların pratik bilgi düzeyini artırdığına dair önceki değerlendirmelerle paraleldir (Doğan, 2022). Buna karşın “Problem Çözme ve Planlama Becerileri” (%13,3) gibi daha üst düzey yetkinlikler daha az işaretlenmiş; bu durum eğitimin içerik olarak çoğunlukla uygulamalı, teknik bilgiye odaklandığını ancak stratejik planlama/eğitsel derinlik bakımından eksiklikler olabileceğini ortaya koymaktadır. Son olarak, verilen eğitim ve sertifikaların değerlendirilmesinde katılımcıların %53,3’ünün “Profesyonel Fırsatlar için değerlendirdim” demesi, bu tür kısa eğitimlerin bazı katılımcılar için kariyer ya da ek gelir fırsatları sağlama potansiyeline işaret etmektedir. Bu bulgu, kentsel tarım eğitimlerinin hem hobi hem de ekonomik fayda beklentilerini aynı anda barındırabileceğini gösterir; literatürde “kırsal bilgiyi kentsel bağlama aktarma” ve bunun yerel istihdama katkısı tartışmaları mevcuttur (Kanosvamhira, 2024; Kanosvamhira ve Tevera, 2024). Sonuç

olarak; eğitimlerin teknik bilgi ve bireysel üretim kapasitesi kazandırmada etkili olduğunu, katılımcı motivasyonlarının hem gıda güvenliği/kişisel fayda hem de çevresel/hobi odaklı olduğunu; fakat topluluk boyutunun bu örnekte düşük düzeyde kaldığını göstermektedir. Bu bulgular uluslararası ve yerel literatürle büyük oranda uyumludur; ancak program tasarımında iletişim kanallarının genişletilmesi, müfredatın stratejik becerilerle zenginleştirilmesi ve topluluk bağlarını güçlendirecek uygulamaların eklenmesi önerilir. Tablo 4.4’te yer alan bulgular, katılımcıların aldıkları eğitime ilişkin memnuniyet düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu ve neredeyse tüm önermelerde “kesinlikle katılıyorum” ya da “katılıyorum” seçeneklerinin baskın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.4. Ankete katılan bireylerin eğitimle ilgili önermelere katılma durumu

Önermeler için katılım durumu	1	2	3	4	5
1) Eğitime katılmaya karar verdiğinizde size yararlı olacağını düşünüyor muydunuz?	86,4	6,7	6,7	0	0
2)Eğitimin yapıldığı ortamın koşulları (yüz yüze yapıldıysa fiziki, çevrimiçi yapıldıysa ilgili platform) yeterli miydi?	86,7	13,3	0	0	0
3)Eğitimin süresi yeterli miydi?	86,7	13,3	0	0	0
4)Verilen eğitim teorik açıdan yeterli miydi?	86,7	13,3	0	0	0
5)Verilen eğitim uygulama açısından yeterli miydi?	86,7	13,3	0	0	0
6)Eğitimin içeriği faydalı mıydı?	86,7	13,3	0	0	0
7)Bu eğitim sonrasında aile ekonominizde bir ilerleme oldu mu?	93,3	0	6,7	0	0
8)Bu tür eğitimleri faydalı buluyor musunuz?	100	0	0	0	0
9)Aldığınız eğitimleri başkalarına tavsiye eder misiniz?	100	0	0	0	0
10)Eğitimin yeri ulaşım açısından uygundu.	100	0	0	0	0
11)Eğitimi veren kişinin anlatımı açık ve anlaşılırdı.	100	0	0	0	0
12)Eğitimde karşılıklı etkileşim sağlanmıştır.	100	0	0	0	0
13)Eğitim genel olarak beklentilerimi karşıladı.	100	0	0	0	0
14)Konu ile ilgili daha ileri bir eğitim almak isterim.	100	0	0	0	0
15)Yeterli eğitim materyali sağlanmıştır.	100	0	0	0	0
16)Eğitim genel itibarıyla yarar sağladı.	100	0	0	0	0

1: Kesinlikle katılıyorum; 2: Katılıyorum; 3: Kararsızım; 4: Katılmıyorum; 5: Kesinlikle katılmıyorum

Özellikle bazı maddelerde tüm katılımcıların (%100) olumlu görüş bildirmiş olması, eğitimin hem içerik hem yöntem açısından beklentileri karşılayan bir yapıda olduğunu göstermektedir. “Eğitimin faydalı olduğu”, “genel itibarıyla yarar sağladığı” ve “eğitimin beklentileri karşıladığı” maddelerinde %100 oranında olumlu görüş verilmiştir. Bu sonuç, katılımcıların eğitimi hem işlevsel hem de tatmin edici bulduklarını göstermektedir. Literatürde yetişkin eğitimi ve yayım faaliyetlerinde memnuniyetin yüksek olması, eğitimin etkileşimli, uygulanabilir ve hedef kitleye uygun içerikte olmasına bağlanmaktadır (Demiryürek ve Ceyhan, 2008; Garforth, 2015). Mevcut bulgular bu çalışmalarla uyumlu olup, özellikle uygulama ağırlıklı eğitimlerde memnuniyet düzeyinin

daha yüksek olduğu bilinmektedir (Akyıldız ve Köksal, 2020). Ayrıca katılımcıların %100'ünün "İleri eğitim almak isterim" ifadesine katılması, eğitimin katılımcılarda öğrenme motivasyonu oluşturduğunu göstermektedir. Bu durum, yetişkin eğitiminde "sürekli öğrenme isteği" (lifelong learning) kavramıyla uyumludur (Knowles vd., 2015). Eğitim ortamının yeterliliği, sürenin uygunluğu ve materyal desteği gibi somut unsurların tamamının yüksek memnuniyetle belirtilmesi (çoğunlukla %86,7–%100), eğitim programının iyi organize edildiğini düşündürmektedir. Literatürde, eğitim ortamı yeterliliğinin katılımcı memnuniyeti ve öğrenme kazanımları üzerinde doğrudan etkisi olduğu belirtilmiştir (Merriam ve Bierema, 2014). Katılımcıların hiçbirinin olumsuz görüş belirtmemesi, eğitim koşullarının optimum düzeyde karşılandığına işaret etmektedir. Tabloda hem teorik hem uygulama yönünün "yeterli" görüldüğü (%86,7 "kesinlikle katılıyorum") açıkça görülmektedir. Bu bulgu, tarımsal eğitimlerde uygulamalı öğretim modelinin etkili olduğuna dair önceki araştırmalarla paralellik taşımaktadır. Örneğin: Ünver ve Kara (2019), tarımsal eğitimlerde pratik uygulamaların öğrenmeyi artırdığını, Mishra ve Pede (2017) ise çiftçilere yönelik uygulamalı eğitimlerin bilgi ve beceri kazanımını önemli ölçüde geliştirdiğini belirtmektedir. Bu nedenle, mevcut eğitim programının öğrenme çıktıları açısından etkili olduğu söylenebilir. "Eğitimde karşılıklı etkileşim sağlanmıştır" maddesinde %100 olumlu görüş bildirilmesi, eğitimin monolog şeklinde değil karşılıklı iletişime dayalı olduğunu göstermektedir. Yetişkin eğitiminde etkileşim, öğrenme transferini ve kalıcılığı artıran en önemli unsurlardan biri olarak kabul edilir (Jarvis, 2010). Bu açıdan sonuç literatürle tamamen örtüşmektedir. "Aile ekonomisinde ilerleme oldu" maddesinde katılımcıların %93,3'ü olumlu yanıt vermiştir. Bu oran, eğitimin sadece bilgi değil ekonomik anlamda da fayda sağladığına işaret etmektedir. Tarımsal yayım literatüründe eğitimlerin üretim maliyetlerini düşürme, verim artırma veya sürdürülebilir üretim yapma gibi ekonomik katkıları olduğu sıkça gösterilmiştir (Anderson ve Feder, 2007; Davis vd., 2010). Bulgular, bu görüşleri desteklemektedir. "Eğitimi veren kişinin anlatımı açık ve anlaşılırdı" ile "Eğitimin yeri ulaşım açısından uygundu" maddelerinde %100 olumlu görüş verilmiştir. Bu iki bulgu, eğitimin hem içerik hem erişilebilirlik açısından katılımcı odaklı olduğunu göstermektedir. Literatürde eğitici kalitesinin yetişkin öğrenmesinde en belirleyici faktörlerden biri olduğu belirtilmektedir (Merriam ve Bierema, 2014). Tablo 4'ün bulguları, eğitim programının katılımcılar açısından oldukça başarılı bulunduğunu, hem teknik hem pedagojik hem de organizasyonel açıdan yüksek memnuniyet sağladığını göstermektedir. Literatürle

karşılaştırıldığında: Eğitim içeriği ve yöntemi yetişkin öğrenme ilkeleriyle uyumludur. Uygulamalı eğitim modelinin etkisi literatürdeki çalışmalarla paraleldir. Etkileşimli, pratik ve erişilebilir eğitimlerin memnuniyet düzeyini artırdığı bilinmekte olup, bulgular aynı yönü işaret etmektedir. Ekonomik fayda sağlama oranı yüksek olup, bu durum tarımsal eğitimlerle ilgili önceki araştırmalarla tutarlıdır. Bu bağlamda eğitim programı güçlü bir yapı göstermekte ve benzer eğitimlerin yaygınlaştırılması gerektiğine işaret etmektedir.

4.3. Ankete Katılan Bireylerin Genel Olarak Eğitim Hakkındaki Görüşleri

Tablo 4.5'te yer alan yanıtların dağılımı, katılımcıların tarımsal/üretime yönelik eğitime ilişkin algılarının çok yönlü olduğunu göstermektedir. Katılımcıların önemli bir bölümü (ör. %13,3 olarak kaydedilen iki madde) eğitimin doğrudan istihdama ve kolektif örgütlenmelere (kadın kooperatifi üyeliği, iş sahibi olma) katkı sağladığını belirtmiştir; diğer yanıtlar ise daha çok bilgi-deneyim kazanımı, balkon/ev bahçeciliği aracılığıyla günlük besin ihtiyacının karşılanması veya kendi üretim alanını oluşturma gibi pratik sonuçlara odaklanmaktadır. Bu bulgu, eğitim müdahalelerinin hem gelir/istihdam hem de hane içi gıda güvenliği ve üretim kapasitesi açısından çok boyutlu etkiler ürettiğine işaret eder. Katılımcıların “yetiştirme deneyimim iyileşti”, “tarımsal bilgi ve deneyim kazandım” gibi ifadeleri, saha eğitimlerinin çiftçi bilgisi ve uygulama davranışlarını geliştirdiğine dair daha geniş literatürle uyumludur (Rola vd., 2003; Hashemi vd., 2008). Tarımsal yayım/extension programları ve atölye uygulamalarının çiftçilerin bilgi düzeyini artırdığı ve uygulamaya dönük davranış değişikliği yarattığı birçok çalışmada rapor edilmiştir; benzer şekilde eğitim sonrasında verim ve üretim pratiklerinde iyileşmeler gözlemlenmektedir.

Tablo 4.5. Ankete katılan bireylerin genel olarak eğitim hakkındaki görüşleri

Bireylerin eğitim hakkındaki genel görüşleri	Sayı	Oran (%)
Bahçede daha profesyonel yetiştiricilik yapmaya başladım.	10	6,7
Bahçede üretim yapmama imkân verdi.	10	6,7
Bahçede yetiştirme deneyimim iyileşti.	10	6,7
Eğitim deneyim kazandırdı, bahçede sebze yetiştiriyorum, köydeki araziye değerlendiriyorum.	10	6,7
Eğitim sayesinde bahçelerde iş olanağı buldum.	10	6,7
Eğitim sayesinde iş buldum.	10	6,7
Eğitim sayesinde iş deneyimi kazandım.	20	13,3
Eğitim sayesinde belediyede iş olanağı buldum.	10	6,7
Günlük hayatta balkonda çeşitli sebzeler yetiştiriyorum	10	6,7
Balkon bahçeciliği ile günlük sebze ve meyve ihtiyacı karşılandı.	10	6,7
Kadın kooperatifinde iş sahibi oldum	20	13,3
Kendi üretim alanımı eğitim sayesinde oluşturdum.	10	6,7
Tarımsal bilgi ve deneyim kazanarak balkonda sebze yetiştiriyorum.	10	6,7
Toplam	150	100,0

Tabloya yansıyan “balkon bahçeciliği ile günlük sebze ve meyve ihtiyacı karşılandı” veya “günlük hayatta balkonda çeşitli sebzeler yetiştiriyorum” gibi ifadeler, kentsel tarım / ev bahçeciliğinin hane düzeyinde taze sebze-meyve arzını ve dolayısıyla gıda güvenliğini artırdığına dair bulgularla örtüşür. Literatürde kentsel tarım uygulamalarının hane beslenmesine, gıda çeşitliliğine ve maliyet tasarrufuna olumlu katkıları olduğuna ilişkin kanıtlar mevcuttur (Mwetulundila ve Indongo 2025; Krzemińska vd., 2025; Rimal vd., 2025).

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu araştırma kapsamında, Diyarbakır ili Yenişehir ilçesinde belediye ve halk eğitimi iş birliğiyle yürütülen balkon bahçeciliği ve evde tarım uygulamaları eğitimlerine katılan bireylerin memnuniyet düzeylerini ve söz konusu eğitimin bireyler üzerindeki sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri belirlenmiştir. Tam sayım yöntemi kullanılarak 150 katılımcıdan elde edilen veriler, kentsel tarım temelli bu tür eğitimlerin özellikle dezavantajlı gruplar başta olmak üzere toplumun geniş kesimleri için önemli kazanımlar sağladığını açık biçimde ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda katılımcıların tamamının kadın olması, kentsel tarım uygulamalarının özellikle kadınlar açısından hem sosyal hem de ekonomik bir güçlenme aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun evli, orta yaş grubunda ve ev hanımı olması; bu tür eğitimlerin kadınların üretime katılımını artırma, aile bütçesine katkı sağlama ve sosyal hayata daha aktif dâhil olma yönünde önemli işlevler üstlendiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmının daha önce tarımsal deneyime sahip olması, kentsel tarımın kırsal bilgi birikiminin kent ortamına taşınması açısından köprü işlevi gördüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, tarımsal geçmişi olmayan bireylerin de eğitime katılım göstermesi, balkon bahçeciliği ve evde tarımın her kesim için erişilebilir bir faaliyet olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitime katılma motivasyonları incelendiğinde, tüm katılımcıların temel amacının kendi gıdasını üretme isteği olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında çevreye duyarlılık, sürdürülebilir yaşam arzusu, hobi edinme ve kişisel gelişim gibi nedenlerin de yüksek düzeyde etkili olduğu görülmüştür. Bu bulgular, kentsel tarım uygulamalarının yalnızca ekonomik değil; aynı zamanda çevresel, psikolojik ve sosyal boyutları olan çok yönlü bir faaliyet olduğunu göstermektedir. Ancak topluluk ve sosyal paylaşım boyutunun zayıf kalması, bireysel uygulamaların ağırlıkta olduğunu ve kolektif örgütlenme kültürünün yeterince gelişmediğini ortaya koymaktadır. Eğitim programına ilişkin memnuniyet düzeyinin oldukça yüksek olması, programın içerik, süre, uygulama ve eğitici niteliği bakımından katılımcı beklentilerini büyük ölçüde karşıladığını göstermektedir. Katılımcıların tamamının eğitimi faydalı bulması, tekrar katılmak istemesi ve çevresine

tavsiye edeceğini belirtmesi, yürütülen eğitim faaliyetinin başarısını açık biçimde ortaya koymaktadır. Uygulamalı eğitimin yeterli bulunması, karşılıklı etkileşimin sağlanması ve eğitim ortamının uygunluğu yetişkin eğitimi açısından ideal öğrenme koşullarının sağlandığını göstermektedir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, eğitimin yalnızca bilgi ve beceri kazandırmakla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda ekonomik çıktılar da ürettiğini ortaya koymuştur. Katılımcıların önemli bir bölümünün eğitim sonrasında iş bulduğu, belediye bünyesinde istihdam edildiği, kadın kooperatiflerinde çalışmaya başladığı veya kendi üretim alanını oluşturduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra balkon ve ev bahçeciliği sayesinde günlük sebze ve meyve ihtiyacını karşılayan bireylerin bulunması, hane düzeyinde gıda güvenliğine doğrudan katkı sağlandığını göstermektedir. Bu durum, kentsel tarım uygulamalarının yalnızca teorik bir faaliyet değil; doğrudan ekonomik ve sosyal refah oluşturan bir araç olduğunu göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, balkon bahçeciliği ve evde tarım uygulamalarına yönelik eğitimlerin; kadınların güçlenmesi, hane ekonomisinin desteklenmesi, sağlıklı gıdaya erişimin artırılması, çevre bilincinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir yaşam alışkanlıklarının yaygınlaştırılması açısından oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle söz konusu eğitim programları, yerel yönetimler açısından hem sosyal politika hem de çevre politikaları kapsamında önemli bir uygulama alanı oluşturmaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırma bulguları doğrultusunda balkon bahçeciliği ve evde tarım uygulamalarının daha yaygın ve sürdürülebilir hale gelebilmesi için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir: Balkon bahçeciliği ve evde tarım uygulamalarına yönelik eğitimler yalnızca belirli ilçelerle sınırlı kalmamalı, şehir genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Özellikle kadınların yoğun olarak yaşadığı mahallelerde bu tür projelerin artırılması, sosyal kalkınmaya önemli katkı sağlayacaktır. Araştırmada bireysel uygulamaların baskın olduğu görülmüştür. Bu nedenle mahalle bostanları, ortak üretim alanları ve topluluk bahçeleri desteklenerek katılımcılar arasında sosyal dayanışma ve paylaşım kültürü geliştirilmelidir. Eğitimin bazı katılımcıları kadın kooperatiflerinde istihdama yönlendirdiği görülmüştür. Bu durum yaygınlaştırılmalı, kooperatif sayıları artırılmalı ve üretilen ürünlerin pazarlanmasına yönelik belediye destekli satış noktaları oluşturulmalıdır.

Eğitim programları yalnızca üretim odaklı olmamalı, ürünlerin paketlenmesi, markalaşması, pazarlanması ve e-ticaret gibi konularda da modüller içermelidir. Böylece katılımcıların gelir elde etme olanakları artırılabilir. Eğitimlere yalnızca yetişkinlerin değil, gençlerin ve çocukların da katılımı teşvik edilmelidir. Okul bahçelerinde uygulanacak küçük ölçekli tarım projeleri sayesinde çevre bilinci erken yaşlarda kazandırılabilir. Eğitimi tamamlayan bireylerin üretim sürecinde karşılaştıkları sorunlara çözüm bulabilmeleri için belediyeler bünyesinde çevrim içi danışmanlık platformları kurulmalıdır. Video içerikler, mobil uygulamalar ve çevrim içi rehberler ile sürekli destek sağlanabilir. Tohum, fide, gübre, kompost ve sulama ekipmanları gibi temel tarımsal girdiler yerel yönetimler tarafından düşük maliyetle veya ücretsiz olarak sağlanmalıdır. Bu durum uygulamaların sürdürülebilirliğini artıracaktır. Belediyeler ile üniversiteler arasında ortak projeler geliştirilerek bilimsel temelli eğitim içerikleri hazırlanmalı ve saha uygulamaları akademik olarak izlenmelidir. Böylece yapılan çalışmaların bilimsel verilerle desteklenmesi sağlanabilir. Eğitim içeriklerinde iklim krizi, su tasarrufu, atık yönetimi ve organik üretim konuları daha fazla vurgulanmalı, katılımcıların çevresel sorumluluk bilinci güçlendirilmelidir. Bu tür eğitimlerin sadece kısa vadeli değil, uzun vadeli sosyal ve ekonomik etkilerinin de izlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla izleme ve değerlendirme çalışmaları düzenli aralıklarla yapılmalıdır.

Sonuç olarak, balkon bahçeciliği ve evde tarım eğitimleri; yalnızca bireylere tarımsal bilgi kazandırmakla kalmayıp, kadın istihdamı, hane ekonomisi, sağlıklı beslenme, çevre bilinci ve sürdürülebilir kent yaşamı açısından çok boyutlu faydalar sunmaktadır. Yerel yönetimler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle yürütülecek bütüncül projeler sayesinde bu uygulamaların daha geniş kitlelere ulaşması mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

Aguilar-Støen, M., Moe, S. R., and Camargo-Ricalde, S. L. (2009). Home gardens sustain crop diversity and improve farm resilience in Candelaria Loxicha, Oaxaca, Mexico. *Human ecology*, 37(1), 55-77.

Akoumianaki-Ioannidou, A., Paraskevopoulou, A. T., and Tachou, V. (2016). School grounds as a resource of green space to increase child-plant contact. *Urban forestry & urban greening*, 20, 375-386.

Akyıldız, S., ve Köksal, N. (2020). Yetişkin eğitiminde uygulamalı öğretim yöntemlerinin etkililiği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 45-60.

Anderson, J., and Feder, G. (2007). Agricultural extension. *Handbook of Agricultural Economics*, 3, 2343-2378.

Anonim, (2026). Yeni Başlayanlar İçin: Balkon Bahçeciliği Önerileri. (<https://blog.koctas.com.tr>). (Erişim Tarihi: 21.08.2026).

Arzuman, Ş., Yaşar, B., ve Çığ, A. (2018). Orkide ve Böcek İlişkileri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 7(3), 111-117. <https://izlik.org/JA52UC25WM>.

Babbie, E. (2013). *The practice of social research* (13th ed.). Wadsworth Cengage Learning.

Bhatt, V., Farah, L. M., Luka, N., and Wolfe, J. M. (2009). Making the edible campus: A model for food-secure urban revitalisation. *open house international*, 34(2), 81-90.

Bingöl, B. (2015). Dikey Tarım. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*, 11(2), 92-99. <https://izlik.org/JA72YK78NW>.

Birdsall, N. (2015). *Middle Class in Emerging Economies*. Brookings Institution.

Blakstad, M. M., Mosha, D., Bliznashka, L., Bellows, A. L., Canavan, C. R., Yussuf, M. H., Mlalama, K., Madzorera, I., Chen, J. T., Noor, R. A., Kinabo, J., Masanja, H., and Fawzi

W. W. (2022). Are home gardening programs a sustainable way to improve nutrition? Lessons from a cluster-randomized controlled trial in Rufiji, Tanzania. *Food Policy*. 2022 May;109:102248. doi: 10.1016/j.foodpol.2022.102248. Epub 2022 Mar 21. PMID: 35431402; PMCID: PMC9012451.

Conway, T. M. (2016). Home-based edible gardening: Urban residents' motivations and barriers. *Cities and the Environment (CATE)*, 9(1): 1-21.

Creswell, J. W., and Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.

Çetin, M. (2020). Climate comfort depending on different altitudes and land use in the urban areas in Kahramanmaraş City. *Air Quality, Atmosphere and Health*, 13(8), 991–999.

D'Amore, C. (2025). Community gardens and the cultivation of social capital. *Urban Studies Review*.

Davis, K., Nkonya, E., Kato, E., Mekonnen, D., Odendo, M., and Miiro, R. (2010). Impact of farmer field schools on agricultural productivity and poverty in East Africa. *World Development*, 38(6), 962–975.

Demiryürek, K., ve Ceyhan, V. (2008). Çiftçi eğitimi ve yayım çalışmalarının etkinliği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 14(1), 37–45.

Doğan, O. (2011). Türkiye’de Erozyon Sorunu Nedenleri ve Çözüm Önerileri, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 134:62-69.

Doğan, Ş. B. (2022). Assessing the sustainability of urban agriculture: the case of urban agriculture houses (Yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Veri Deposu.

Eraydın, A. (2011). *Kentleşme, mekânsal değişim ve toplumsal dönüşüm*. Ankara: İmge Kitabevi.

European Environment Agency. (2023). *Urban agriculture and climate adaptation in European cities*. European Environment Agency.

FAO. (2024). *Urban and peri-urban agriculture: Key contributions to food security and sustainable cities*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Fatimah, H., Nurzaidah, Z. B., and Noratikah, N. (2020). Edible gardening as a sustainability initiative: Evidence from Malaysia. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*.

Galhena, D. H., Freed, R., and Maredia, K. M. (2013). Home gardens: A promising approach to enhance household food security and wellbeing. *Agriculture & Food Security*, 2(8), 1–13.

Garforth, C. (2015). Extension research and practice: A review. *Journal of Agricultural Education and Extension*, 21(4), 313–339.

Glover, T. D. (2004). Social capital in the lived experiences of community gardeners. *Leisure/Loisir*, 29(1), 81–99.

Hashemi, S. M., Mokhtarnia, M., Erbaugh, J. M., and Asadi, A. (2008). Potential of extension workshops to change farmers' knowledge and awareness of IPM. *Sci Total Environ*. 2008 Dec 15;407(1):84-88. doi: 10.1016/j.scitotenv.2008.08.040. Epub 2008 Oct 17. PMID: 18929396.

Hodgson, K., Campbell, M. C., and Bailkey, M. (2011). Investing in healthy, sustainable places through urban agriculture. 2. Basım, Funders' Network for Smart Growth and Livable Communities. 16 s.

İlkaracan, İ., ve Selim, R. (2007). The gender wage gap in the Turkish labor market. *Labour*, 21(3).

Jarvis, P. (2010). *Adult education and lifelong learning*. Routledge.

Kanosvamhira, T. P. (2024). Sustainable Urban Agriculture: Unlocking the Potential of Urban Food Systems. *Journal of Urban Agriculture*, 12(2), 45–67.

Kanosvamhira, T. P., and Tevera, D. (2024). Unveiling quiet activism: Urban community gardens as agents of food sovereignty. *Geographical Research*, 62(3), 402–415. <https://doi.org/10.1111/1745-5871.12661>.

Karaelmas, D. (2022). Çaycuma yerleşkesi örneğinde yenilebilir bitkiler bahçesi peyzaj tasarımı ve uygulaması. Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Karpuz, S. (2015). Toplumsal yönleri ile yenilebilir peyzaj bağlamında mahalle bostanları: İstanbul örneği (Master's thesis, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi).

Knowles, M., Holton, E., and Swanson, R. (2015). The adult learner. Routledge.

Kocaman, S., ve Ecevit, Y. (2019). Türkiye’de toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın istihdamı. Çalışma ve Toplum.

Koç, H. (2003). Daha yaşanabilir yerleşmeler arayışında kentsel tarım, Planlama, 1, 34-40.

Kortright, R., & Wakefield, S. (2011). Edible backyards: A qualitative study of household food growing and its contributions to food security. Agriculture and human values, 28(1), 39-53.

Köksal, N., Özkaya, A., Kafkas, E., ve Yasemin, S. (2017). Süs Bitkisi Olarak Çilek Yetiştiriciliğinde Saksı Boyutlarının Etkisi. Bahçe, 46((Özel Sayı 1) 5. Uluslararası Üzümsü Meyveler Sempozyumu), 139-148. <https://izlik.org/JA67CS79SE>.

Krzemińska, A., Zaręba, A., Adynkiewicz-Piragas, M., Jia, H., Alpuche Cruz, M. G., Valle Cordero, L. A. (2025). Underground Food Farms as a Climate-Friendly Alternative Form of Urban Agriculture, Sustainability, 10.3390/su17219392, 17, 21, (9392).

Lachman, M. E. (2015). Mind the gap in the middle: A call to study midlife. Research in Human Development, 12(3).

Loftus, L., Spaulding, A. D., Steffen, R., Kopsell, D., and Nnakwe, N. (2017). Determining barriers to use of edible school gardens in Illinois. Journal of the American College of Nutrition, 36(7), 507-513.

Lucke, S. (2019). Exploring the meaning of growing food in community contexts. Food Studies Journal, 10(3), 210–227.

McClintock, N. (2014). Radical, reformist, and garden-variety neoliberal: Coming to terms with urban agriculture’s contradictions. Local Environment, 19(2).

McVey, D. (2018). The motivations and experiences of community garden participants. Urban Agriculture Research, 5(1), 34–51.

Merriam, S., and Bierema, L. (2014). Adult learning: Linking theory and practice. Jossey-Bass.

Miigle (2019). The rise of urban farming. (<https://medium.com/@Miigle/the-rise-of-urban-farming-cf894db51784>) (Erişim tarihi 25.05.2026).

Mishra, A., and Pede, V. (2017). The impact of agricultural training on knowledge and productivity. *Agricultural Systems*, 156, 52–63.

Mosina, G. K. E., ve Maroyi, A. (2016). Edible plants of urban domestic gardens in the Capricorn District, Limpopo Province, South Africa. *Tropical Ecology*, 57(2): 181-191.

Mwetulundila, P.; Indongo, N. (2025). The benefits of urban agriculture toward sustainable cities. *Urban Agric. Reg. Food Syst.* 2025, 10, e70016.

OECD (2023). Labour Force Participation Rates – Gender Report.

Opitz, I., Berges, R., Piorr, A., and Krikser, T. (2016). Contributing to food security in urban areas: Differences between urban agriculture and peri-urban agriculture in the Global North. *Agriculture and Human Values*, 33(2).

Orsini, F., Gasperi, D., Marchetti, L., Piovene, C., Draghetti, S., Ramazzotti, S., and Gianquinto, G. (2014). Exploring the production capacity of rooftop gardens (RTGs) in urban agriculture: the potential impact on food and nutrition security, biodiversity and other ecosystem services in the city of Bologna: F. Orsini et al. *Food Security*, 6(6), 781-792.

Pascoe, J. (2017). Motivations for joining community gardens (Conference paper). *Sustainable Development Proceedings*.

Petts, J. (2012). Londra’da kent baheciliği. D. Baheci (Der.), Kent baheleri, dnya deneyimi iinde. İstanbul: Yeryz Derneęi Yayınları.

Poulsen, M. N., McNab, P. R., Clayton, M. L., and Neff, R. A. (2017). A systematic review of urban agriculture and food security. *Food Policy*, 68.

Rimal, B. Rijal, S., and Tiwary, A. (2025). Prediction of Urban Growth and Sustainability Challenges Based on LULC Change: Case Study of Two Himalayan Metropolitan Cities, *Land*, 10.3390/land14081675, 14, 8, (1675).

Rola, A. C., Jamias, S. B., and Quizon, J. B. (2003). Do farmer field school graduates retain and share what they learn?. In *Farmer field schools: Emerging issues and challenges. International Learning Workshop on Farmer Field Schools (FFS)*. Yogyakarta (Indonesia). 21-25 oct 2002. (p. 261). International Potato Center.

Sarısaltık, A. K. (2024). The case of ODTÜ Bostan community garden in Turkey. *Journal of Urban Sustainability*, 2(1), 77–90.

Smit, J., Ratta, A., and Nasr, J. (2001). *Urban Agriculture: Food, Jobs and Sustainable Cities*. UNDP.

Sutherland, L.-A., Peter, S., and Zagata, L. (2012). Conceptualising multi-generational farm transfer: The interplay between social and economic factors. *Sociologia Ruralis*, 52(3).

Tandoğan, O., ve Özdamar, E. G. (2022). Kentsel Tarımın Tarihsel Süreç İçinde Değişimi. *İdealkent*, 13(35), 221-251.

Taylor, J. R., and Lovell, S. T. (2015). Urban home food gardens in the Global North: Research traditions and future directions. *Agriculture and Human Values*, 32(2).

Tornaghi, C. (2014). Critical geography of urban agriculture. *Progress in Human Geography*, 38(4), 551-567.

TÜİK (2022a). *Aile Yapısı Araştırması*.

TÜİK (2022b). *Konut ve Yaşam Koşulları İstatistikleri*.

Türker, Ö., ve Yılmaz, B. (2021). Konut balkonlarının yeşil alan potansiyeli ve kentsel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi. *Megaron*, 16(1), 45–58.

Ünal, N. (2022). Konut Balkonlarının Yeşil Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 53-61. <https://doi.org/10.51552/peyad.1117182>.

Ünver, S., ve Kara, M. (2019). Tarımsal yayım faaliyetlerinde uygulamalı eğitimin önemi. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 34(2), 145–154.

Vardi Topal, H. (2015). *Potential of community gardens for sustainable urban development in Izmir, Turkey* (Thesis of Master of Science, Rutgers University-Graduate School-New Brunswick).

Wang, S., Li, X., and Chen, Y. (2025). Urban gardening and public health: A bibliometric analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 22(3), 112–128.

Wikipedia, (2026). Diyarbakır'ın ilçeleri. (<https://tr.wikipedia.org>) (Erişim Tarihi: 21.08.2026).

Yetkin, E. G. (2019). Sürdürülebilir mimarlık kapsamında yapılarda su korunumu stratejileri. Sürdürülebilir Mühendislik Uygulamaları Ve Teknolojik Gelişmeler Dergisi, 2(2), 70-78. <https://izlik.org/JA37JS32DM>.